

Lagrådsremiss

Ett bättre skydd för företagshemligheter

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 12 december 2013

Beatrice Ask

Torbjörn Malm
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås att lagen om skydd för företagshemligheter kompletteras med en ny bestämmelse om straff för olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet. Reglerna om skadestånd anpassas till detta. Ändringarna ska stärka skyddet mot att företagshemligheter sprids och används illojalt av anställda och andra personer som deltar i näringsidkarens verksamhet.

Samtidigt tydliggörs enligt förslaget att skyddet för företagshemligheter inte hindrar anställda och andra att avslöja brott eller andra allvarliga missförhållanden i verksamheten. Regeringen föreslår att det i lagen uttryckligen anges att information om sådana förhållanden aldrig är en företagshemlighet.

I lagrådsremissen föreslås även en skärpning i straffskalan för företagsspioneri.

Förslagen är ett led i regeringens arbete för att skapa bättre förutsättningar för innovationer och kunskapsintensivt företagande. Ett tydligt och enhetligt skydd för företagshemligheter är viktigt för att främja en sund konkurrens på lika villkor.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2014.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter.....	4
3	Ärendet och dess beredning	9
4	Reformbehovet.....	9
5	Allvarliga missförhållanden ska alltid kunna avslöjas	11
6	Ett heltäckande straffrättsligt skydd.....	16
6.1	Behovet av lagändring	16
6.2	Ett utökat straffansvar	20
6.3	Ansvarsfrihet i vissa fall.....	23
6.4	Straff.....	26
6.5	Olovlig befattning med företagshemlighet	28
7	Skadeståndsansvaret	30
8	Möjligheterna att säkra bevisning är goda	33
9	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	36
10	Konsekvenser.....	37
11	Författningskommentar.....	38
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Förstärkt skydd för företagshemligheter (SOU 2008:63).....	47
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag.....	55
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna.....	65

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter

dels att 1, 3–5, 7, 11 och 14 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 3 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Med företagshemlighet avses i denna lag sådan information om affärs- eller driftförhållanden i en näringsidkares rörelse som näringsidkaren håller hemlig och vars röjande är ägnat att medföra skada för *honom* i konkurrenshänseende.

Med företagshemlighet avses i denna lag sådan information om affärs- eller driftförhållanden i en näringsidkares rörelse som näringsidkaren håller hemlig och vars röjande är ägnat att medföra skada för *näringsidkaren* i konkurrenshänseende.

Med information förstås både sådana uppgifter som har dokumenterats i någon form, inbegripet ritningar, modeller och andra liknande tekniska förebilder, och enskilda personers kännedom om ett visst förhållande, även om det inte har dokumenterats på något särskilt sätt.

Information om ett förhållande som utgör brott eller annat allvarligt missförhållande är aldrig en företagshemlighet.

3 §

Den som *med uppsåt* olovligen bereder sig tillgång till en företagshemlighet *skall* dömas för företagsspioneri till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst sex år. Vid bedömande *huruvida* brottet är grovt *skall* särskilt beaktas om gärningen har varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

Den som olovligen bereder sig tillgång till en företagshemlighet *ska* dömas för företagsspioneri till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i *lägst sex månader och* högst sex år. Vid bedömande *av om* brottet är grovt *ska det* särskilt beaktas om gärningen har varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

Till ansvar enligt första stycket *skall dock* inte dömas, om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

Till ansvar enligt första stycket *ska det* inte dömas om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

För försök eller förberedelse till

För försök eller förberedelse till

företagsspioneri *skall dömas* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

företagsspioneri *döms det* till ansvar enligt *vad som föreskrivs* i 23 kap. brottsbalken.

3 a §

Den som olovligen utnyttjar eller röjer en företagshemlighet som han eller hon har fått del av genom att delta i en näringsidkares rörelse till följd av anställning eller uppdrag eller på annan liknande grund ska dömas för olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

I ringa fall ska det inte dömas till ansvar. Det ska inte heller dömas till ansvar om gärningen har begåtts senare än två år efter det att deltagandet i näringsidkarens rörelse upphörde.

Till ansvar enligt första stycket ska det inte dömas om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

För försök eller förberedelse till olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet döms det till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap. brottsbalken.

4 §

Den som anskaffar en företagshemlighet med vetskap om att den som tillhandahåller hemligheten eller någon före honom har berett sig tillgång till denna genom företagsspioneri skall dömas för olovlig befatning med företagshemlighet till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst fyra år.

Den som anskaffar en företagshemlighet med vetskap om att den som tillhandahåller hemligheten eller någon före honom *eller henne* har berett sig tillgång till denna genom *en gärning som avses i 3 §* ska dömas för olovlig befatning med företagshemlighet till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst fyra år. *Detsamma gäller*

den som anskaffar en företags-hemlighet med vetskap om att hemligheten tillhandahålls, eller tidigare har tillhandahållits, genom ett sådant röjande som avses i 3 a §.

Om gärningen i första stycket andra meningen är ringa, ska det inte dömas till ansvar. Det ska inte heller dömas till ansvar för en sådan gärning om röjandet som avses i 3 a § har skett senare än två år efter det att deltagandet i näringsidkarens rörelse upphörde.

Till ansvar enligt första stycket *skall dock* inte dömas, om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

Till ansvar enligt första stycket *ska det* inte dömas om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

5 §

Den som gör sig skyldig till brott enligt 3 eller 4 § *skall* ersätta den skada som uppkommer genom brottet eller genom att företags-hemligheten obehörigen utnyttjas eller röjs.

Den som gör sig skyldig till brott enligt 3, 3 a eller 4 § *ska* ersätta den skada som uppkommer genom brottet eller genom att företags-hemligheten obehörigen utnyttjas eller röjs.

7 §

En arbetstagar som uppsåtlig- en eller av oaktsamhet utnyttjar eller röjer en företagshemlighet *hos arbetsgivaren* som han har fått del av *i sin anställning* under sådana förhållanden att han insåg eller borde ha insett att *han* inte fick *avslöja den* *skall* ersätta den skada som uppkommer genom *hans förfarande*.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet utnyttjar eller röjer en företagshemlighet som han *eller hon* har fått del av *genom att delta i en näringsidkares rörelse till följd av anställning eller uppdrag eller på annan liknande grund* och under sådana förhållanden att han *eller hon* insåg eller borde ha insett att *företagshemligheten* inte fick *avslöjas* *ska* ersätta den skada som uppkommer genom *förfarandet*.

Har förfarandet ägt rum *sedan anställningen* upphört, tillämpas *första stycket* endast om det finns synnerliga skäl.

Om deltagandet i näringsidka-rens rörelse har upphört, tillämpas *denna paragraf* endast om förfarandet ägt rum *inom två år från det att deltagandet upphörde* och det finns synnerliga skäl.

11 §

Den som har angripit en företagshemlighet enligt denna lag kan av domstol vid vite förbjudas att utnyttja eller röja företagshemligheten. Vitesförbud får dock meddelas endast om ett utnyttjande eller röjande skulle vara obehörigt enligt 2 §.

Talan enligt första stycket förs av den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. *Sådan* talan får föras även i samband med åtal för brott som avses i 3 eller 4 §.

Talan om utdömande av vite förs vid den domstol som i första instans har prövat frågan om vitesförbud. Talan förs av den som har ansökt om förbudet. I samband med sådan talan får talan föras om nytt vitesförbud.

Den som har överträtt ett vitesförbud får inte dömas till straff för en gärning som omfattas av förbudet.

Talan enligt första stycket förs av den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. *En sådan* talan får föras även i samband med *ett* åtal för brott som avses i 3, 3 a eller 4 §.

Talan om utdömande av vite förs vid den domstol som i första instans har prövat frågan om vitesförbud. Talan förs av den som har ansökt om förbudet. I samband med *en* sådan talan får talan föras om *ett* nytt vitesförbud.

14 §

Har någon angripit en företags-hemlighet enligt denna lag, *kan* domstol *förordna* att en handling eller ett föremål som han har i sin besittning och som innefattar hemligheten *skall* överlämnas till den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. Om det finns skäl för det får domstolen *förordna* att överlämnandet *skall* ske mot lösen.

Kan en handling eller ett föremål som innefattar en företags-hemlighet inte utan olägenhet överlämnas enligt första stycket, får *domstol förordna* att handlingen eller föremålet *skall* förstöras eller ändras eller utsättas för annan åtgärd som är ägnad att förebygga missbruk.

Förordnande enligt första eller andra stycket *skall* inte meddelas, om ett utnyttjande eller röjande inte skulle vara obehörigt enligt 2 § eller om förverkande eller annan åtgärd som är ägnad att förebygga missbruk *skall* beslutas enligt 36 kap. brottsbalken.

Talan enligt första eller andra stycket förs av den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. *Sådan* talan får föras även i samband med åtal för brott som avses i 3 eller 4 §.

Om någon *har* angripit en företags-hemlighet enligt denna lag, *får* *en* domstol *besluta* att en handling eller ett föremål som han *eller hon* har i sin besittning och som innefattar hemligheten *ska* överlämnas till den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. Om det finns skäl för det, får domstolen *besluta* att överlämnandet *ska* ske mot lösen.

Kan en handling eller ett föremål som innefattar en företags-hemlighet inte utan olägenhet överlämnas enligt första stycket, får *domstolen besluta* att handlingen eller föremålet *ska* förstöras eller ändras eller utsättas för *någon* annan åtgärd som är ägnad att förebygga missbruk.

Ett beslut enligt första eller andra stycket *ska* inte meddelas om ett utnyttjande eller röjande inte skulle vara obehörigt enligt 2 § eller om förverkande eller *någon* annan åtgärd som är ägnad att förebygga missbruk *ska* beslutas enligt 36 kap. brottsbalken.

Talan enligt första eller andra stycket förs av den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. *En sådan* talan får föras även i samband med *ett* åtal för brott som avses i 3, 3 a eller 4 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.

3 Ärendet och dess beredning

Frågan om en översyn av lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter har aktualiserats i flera skilda sammanhang. Våren 2005 uttalade riksdagen att regeringen borde ta initiativ till en översyn (bet. 2004/05:LU12 och rskr. 2004/05:179). Det kan också nämnas att Svenskt Näringsliv i en skrivelse till Justitiedepartementet har lagt fram förslag till ändringar i lagen (dnr Ju2005/1965/L1).

Den 19 april 2007 beslutade regeringen att en särskild utredare skulle ges i uppdrag att se över vissa frågor om skyddet för företagshemligheter (dir. 2007:54). Utredningen antog namnet Utredningen om skyddet för företagshemligheter. Utredningen har redovisat sina förslag i betänkandet Förstärkt skydd för företagshemligheter (SOU 2008:63). I denna lagrådsremiss tar regeringen upp de frågor som behandlas i betänkandet. En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Utredningens lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr Ju2008/5168/L1).

Frågor om skyddet mot främmande makts underrättelseverksamhet mot svenska intressen, vilka har viss anknytning till ärendet, behandlas i prop. 2013/14:51 Förstärkt skydd mot främmande makts underrättelseverksamhet, och tas inte upp i denna lagrådsremiss.

Regeringen beslutade den 28 juni 2012 att en särskild utredare skulle se över frågan om stärkt meddelarskydd för privatanställda i offentligt finansierad verksamhet (dir. 2012:76). Utredningen lade den 4 december 2013 fram ett betänkande, som nu bereds inom Regeringskansliet (SOU 2013:79). Dessutom har regeringen gett en annan särskild utredare i uppdrag att se över skyddet för arbetstagare som slår larm om missförhållanden, oegentligheter eller brott. Den utredningen ska föreslå åtgärder som syftar till att stärka skyddet och skapa ett tydligare regelverk (dir. 2013:16).

Europeiska kommissionen lade den 28 november 2013 fram ett förslag till direktiv om skyddet för företagshemligheter.¹ Förhandlingar i Europeiska rådet inleddes i januari 2014.

4 Reformbehovet

Nuvarande regler

Lagen om skydd för företagshemligheter innehåller regler om straff, skadestånd, vitesförbud och andra åtgärder till motverkande av angrepp på företagshemligheter.

Företagshemligheter är information om affärs- eller driftförhållanden i en näringsidkares rörelse som näringsidkaren håller hemlig och vars

¹ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om att skydda know-how och företagsinformation (företagshemligheter) som inte har röjts från att olagligen anskaffas, utnyttjas och röjas (COM[2013] 813).

röjande är ägnat att medföra skada i konkurrenshänseende. Det kan vara både sådana uppgifter som har dokumenterats i någon form, inbegripet ritningar, modeller och andra liknande tekniska förebilder, och enskilda personers kännedom om ett visst förhållande, även om det inte har dokumenterats på något särskilt sätt (1 §).

Lagen gäller endast obehöriga angrepp på företagshemligheter. Som ett obehörigt angrepp anses inte att någon anskaffar, utnyttjar eller röjer en företagshemlighet för att offentliggöra eller inför en myndighet eller annat behörigt organ avslöja något som skäligen kan misstänkas utgöra brott på vilket fängelse kan följa eller som kan anses utgöra annat allvarligt missförhållande i näringsidkarens rörelse (2 §). Hänsynen till yttrandefriheten och den fria opinionsbildningen väger alltså i vissa situationer tyngre än skyddet för företagshemligheter.

Lagen innehåller bestämmelser om straff för den som olovligen bereder sig tillgång till en företagshemlighet (företagsspioneri, 3 §) och för den som anskaffar en företagshemlighet med vetskap om att den åtkommit genom företagsspioneri (olovlig befattning med företagshemlighet, 4 §).

Den som gör sig skyldig till brott ska ersätta den skada som uppkommer genom brottet eller till följd av att företagshemligheten obehörigen utnyttjas eller röjs (5 §). Lagen föreskriver också skadeståndsansvar för vissa andra personer som uppsåtligen eller av oaktsamhet utnyttjar eller röjer en näringsidkarens företagshemlighet. Detta gäller bl.a. för den som har anförtröts en företagshemlighet i samband med en affärsförbindelse (6 §) och för arbetstagare som i sin anställning fått del av en företagshemlighet hos arbetsgivaren (7 §).

Den som angripit en företagshemlighet kan vid vite förbjudas att fortsätta detta angrepp (11 §). En domstol kan också besluta att en handling eller ett föremål som innefattar företagshemligheten ska överlämnas till den som har utsatts för angreppet (14 §).

Skälen för översynen

Behovet av en översyn av lagen om skydd för företagshemligheter har tagits upp i flera olika sammanhang genom åren.

Redan när förslaget till lagen riksdagsbehandlades diskuterades om lagen inte skulle kunna innebära att yttrandefriheten hindrades och att meddelarfriheten och den fria åsiktsbildningen hotades (bet. 1988/89:LU30). Kritiker menade att den som i legitimt syfte avslöjade oegentligheter i ett företag skulle kunna komma att åläggas straff- eller skadeståndsansvar. Lagförslaget omtalades av vissa som en ”munkavlelag” och det omarbetades därför under riksdagsbehandlingen. Det gjordes tillägg i lagtexten för att klargöra dels att lagen endast gäller obehöriga angrepp, dels att det inte anses som ett obehörigt angrepp att någon anskaffar, utnyttjar eller röjer en företagshemlighet för att avslöja brott eller andra allvarliga missförhållanden. Trots detta har det även senare ifrågasatts om det är tillräckligt tydligt att lagen inte hindrar anställda och andra från att framföra berättigad kritik mot exempelvis arbetsförhållanden.

I slutet av 1990-talet ifrågasattes om lagen i tillräcklig grad möter kunskapsföretagens speciella behov. Det diskuterades om skyddet för företagshemligheter borde utsträckas till att även innefatta affärsidéer och

tjänstekoncept som i och för sig inte alltid är hemliga. En tanke som framfördes var att skyddet mot angrepp från anställda borde utvidgas till att gälla även viss tid efter det att en anställning upphört.

Under senare år har exempelvis domen i det s.k. Ericsson-målet (Svea hovrätts dom den 20 oktober 2003 i mål nr B 5221-03) lett till att det har hävdats att lagen inte ger ett tillräckligt skydd mot att anställda utnyttjar eller röjer arbetsgivarens företagshemligheter. I domen friades en anställd vid telekomföretaget Ericsson från straffansvar eftersom de dokument med företagshemligheter som han hade lämnat ut var sådana som han hade haft tillgång till för att utföra sina arbetsuppgifter. Han hade inte olovligen berett sig tillgång till informationen i fråga.

Även andra aspekter har lyfts fram när behovet av en översyn har påtalats. Bland annat har framförts att lagen bör kompletteras med bestämmelser om bevissäkring av motsvarande slag som finns i den immaterialrättsliga lagstiftningen. Det har också diskuterats om det finns ett tillräckligt skydd mot att företagshemligheter sprids vidare av personer som fått del av sådana genom en myndighet.

Sedan lagens tillkomst har de stora tekniska framstegen lett till att information kan lagras och överföras på helt andra sätt än tidigare. Den internationella konkurrensen har också hårdnat på många områden. Detta har ökat sårbarheten och risken för att företagen i vårt samhälle utsätts för angrepp på sina företagshemligheter.

Europeiska kommissionen lade den 28 november 2013 fram ett förslag till direktiv om skyddet för företagshemligheter.² Syftet är att säkerställa företagens konkurrenskraft och att förbättra förutsättningarna för innovation och kunskapsöverföring på den inre marknaden. Förslaget innehåller inte några straffrättsliga regler.

De nämnda frågeställningarna och utvecklingstendenserna ligger till grund för övervägandena i denna lagrådsremiss.

5 Allvarliga missförhållanden ska alltid kunna avslöjas

Regeringens förslag: Det ska i lagen uttryckligen anges att information om ett förhållande som utgör brott eller annat allvarligt missförhållande aldrig är en företagshemlighet.

Regeringens bedömning: Det finns inte behov av ytterligare klargganden av betydelse för tillämpningen, t.ex. en erinran i lagen om att den inte ska tillämpas i den utsträckning som det skulle strida mot tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen.

Utredningens förslag och bedömning: Utredningen föreslår att det i lagtexten ska erinras om att lagen inte ska tillämpas i den utsträckning som det skulle strida mot tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihets-

² Se not avsnitt 3.

grundlagen. Utredningens förslag och bedömning i övrigt överensstämmer med regeringens förslag och bedömning (se betänkandet s. 89 f.).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot utredningens förslag. *Yttrandefrihetskommittén (Ju 2003:04)* framhåller att konflikter kan uppkomma mellan lagen och grundlagarna. *Helsingborgs tingsrätt* och *Arbetsdomstolen* avstyrker förslagen. *Ekobrottsmyndigheten* m.fl. ifrågasätter om de föreslagna tilläggen är nödvändiga. *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* och *Svenska Journalistförbundet (SJF)* förordar att det införs en positiv rättighet för arbetstagare att, trots andra bestämmelser i lag eller avtal, offentliggöra eller inför myndighet eller annat behörigt organ avslöja brottslig verksamhet och andra allvarliga missförhållanden i det företag där arbetstagaren är verksam. En sådan rättighet bör enligt organisationerna åtföljas av en skadeståndssanktionerad bestämmelse som skyddar arbetstagaren mot obehöriga angrepp eller åtgärder från arbetsgivaren. *Svenska Patentombudsforeningen* anser att det vore önskvärt med ett förtydligande av gränsdragningen mellan personlig skicklighet och företagshemlighet. *LO* anför att definitionen av företagshemlighet är alltför vid och att det inte är tillfredsställande att arbetsgivaren förfogar över frågan om vilken information som ska hållas hemlig.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Det bör förtydligas att lagen inte hindrar att brott och allvarliga missförhållanden avslöjas

När lagen om skydd för företagshemligheter arbetades fram debatterades också reglernas förhållande till yttrandefriheten och den fria opinionsbildningen i en vidare mening. Det är bara information som är av betydelse för näringsidkarens konkurrensförmåga som ska åtnjuta skydd. Lagen syftar inte till att skydda information om brott eller andra allvarliga missförhållanden och ska följaktligen inte heller kunna användas för att dölja förekomsten av eventuella oegentligheter i ett företag.

Till bilden hör också att vad anställda har rätt att öppet uttala sig om även påverkas av arbetsrättsliga regler och av avtalade sekretessklausuler. Eventuella svårigheter med att tolka arbetsrättsliga regler och avtalsklausuler kan inte avhjälpas genom en ändring i lagen om skydd för företagshemligheter.

I förarbetena till lagen anges att uppgifter om brottsliga eller från samhällets synpunkt annars helt oacceptabla förhållanden över huvud taget inte är att anse som företagshemligheter. Något uttryckligt stadgande om detta i lagen – vilket hade föreslagits av den parlamentariska kommittén – ansågs inte vara nödvändigt (bet. 1989/90:LU37 s. 24 och SOU 1990:12 s. 183). Därutöver ska noteras att lagen endast gäller obehöriga angrepp på företagshemligheter (se avsnitt 4).

Regeringen delar i och för sig bedömningen att lagen inte lägger några hinder i vägen för den som överväger att avslöja ett brott eller ett annat allvarligt missförhållande.

Icke desto mindre har det i utredningens arbete och under remissbehandlingen framkommit att lagen, trots uttalanden i förarbetena, upp-

fattas som oklar när det gäller anställdas möjligheter att yttra sig. Det har även påtalats att lagen därmed bidrar till ett komplext rättsläge som innebär att arbetstagaren måste ha kunskap om flera olika regelverk för att kunna avgöra om han eller hon kan röja informationen. Samtidigt finns det ett starkt samhällsintresse av att brott och andra allvarliga missförhållanden läggs i dagen.

Enligt regeringens mening är det mot denna bakgrund av värde att lagstiftarens avsikt kommer till klarare uttryck i lagen. Det bör uttryckligen framgå redan av lagens inledande bestämmelser att information om ett förhållande som utgör brott eller annat allvarligt missförhållande aldrig utgör en företagshemlighet i lagens mening.

Med en sådan utformning står det klart att lagen inte kan åberopas till stöd för att hemlighålla företeelser som framstår som klart otillbörliga eller klandervärda. Som exempel kan nämnas bristande omsorg vid en inrättning inom hälso- och sjukvården, bristande kvalitet i undervisningen vid en skola till följd av att skolförfattningarna inte följs, överträdelse av konkurrenslagstiftningen eller författningar på finansmarknadsområdet och verksamhet som drivs i strid med miljöskyddslagstiftningen. I de nämnda situationerna är det tydligt att det finns ett starkt allmänt intresse av att förhållandena kan rättas till.

Det förslag som bl.a. LO lägger fram, om en lagstadgad positiv rättighet för arbetstagare att avslöja brott och andra allvarliga missförhållanden med skydd mot repressalier från arbetsgivaren, aktualiserar flera större frågeställningar av bl.a. arbetsrättslig karaktär och om avtalsfrihet på arbetsmarknaden. Det är inte möjligt att inom ramen för detta mer begränsade lagstiftningsärende överväga ett sådant generellt och starkare skydd.

Regeringen har dock gett i uppdrag åt en särskild utredare att se över skyddet för arbetstagare som slår larm om olika former av missförhållanden och oegentligheter, föreslå åtgärder som syftar till att stärka skyddet samt överväga om det bör införas ett mer övergripande skydd för visselblåsare (dir. 2013:16). Det ingår i uppdraget att lämna förslag om vilka typer av missförhållanden och oegentligheter som en arbetstagare bör kunna slå larm om. Utredaren ska därvid särskilt ta ställning till hur det föreslagna skyddet ska förhålla sig till skyddet för företagshemligheter och vid behov föreslå lagändringar.

Regeringen har också beslutat att en annan särskild utredare ska se över frågan om stärkt meddelarskydd för privatanställda i offentlig finansierad verksamhet (dir. 2012:76). Utredaren lade den 4 december 2013 fram ett betänkande, som nu bereds inom Regeringskansliet (SOU 2013:79). Enligt utredarens förslag ska det införas en lag som reglerar meddelarskyddet i förhållande till privata arbetsgivare inom offentligt finansierad vård, skola och omsorg. Det föreslås vidare att det i lagen om skydd för företagshemligheter anges att det inte utgör ett obehörigt angrepp på en företagshemlighet om hemligheten röjs med stöd av den nya lagen om meddelarskydd.

Det kan tilläggas att flera av de EU-rättsakter som har antagits eller sannolikt snart kommer att antas på finansmarknadsområdet innehåller bestämmelser om visselblåsning. Se t.ex. artikel 71 i det s.k. kapitaltäck-

ningsdirektivet³ om att medlemsstaterna ska inrätta särskilda förfaranden för mottagandet av rapporter om överträdelser. Lämnandet av en uppgift om en företagshemlighet till tillsynsmyndigheten inom ramen för sådana system för visselblåsning utgör inte något obehörigt angrepp på företagshemligheten (se 2 § första stycket lagen om skydd för företagshemligheter och bet. 1989/90:LU37 s. 35), oavsett om det förhållande som uppgiften avser är ett ”allvarligt missförhållande” eller inte. Lagen om skydd för företagshemligheter kan därmed inte åberopas. Detsamma gäller för uppgifter som lämnas till en tillsynsmyndighet på myndighetens begäran.

Nuvarande definition av begreppet företagshemlighet är ändamålsenlig

Under de år som har gått sedan lagen om skydd för företagshemligheter trädde i kraft har det skett en omfattande teknisk utveckling. Allt fler företag bygger i dag sin verksamhet på information och medarbetarnas kunskaper snarare än på traditionell industriell produktion. I många fall kan ett företags enda eller viktigaste tillgång bestå av de anställdas kunskap. Mot denna bakgrund finns det anledning att överväga om definitionen av begreppet företagshemlighet är ändamålsenligt utformad utifrån de behov som företaget har i dag.

Med företagshemlighet avses information om affärs- eller driftförhållanden i en näringsidkares rörelse som näringsidkaren håller hemlig och vars röjande är ägnat att medföra skada i konkurrenshänseende.

Uttrycket information har i detta sammanhang samma betydelse som i allmänt språkbruk. Det fungerar som en samlingsbeteckning för uppgifter, kunskaper och vetande av vilket slag som helst. I begreppet rymms alla typer av uppgifter, oavsett om de är enkla och okomplicerade eller om de är unika och komplexa eller på annat sätt kvalificerade (prop. 1987/88:155 s. 34). Även affärsidéer och tjänstekoncept kan alltså omfattas. Uppgifterna kan ha dokumenterats i någon form eller avse enskilda personers blotta kännedom om ett visst förhållande. I fråga om information som har dokumenterats är definitionen neutral i förhållande till dokumentationssättet. Den tekniska utvecklingen och informationens ökade betydelse för företagen kan med hänsyn till det sagda inte anses ha lett till att begreppet blivit otidsenligt eller mindre användbart.

För att information ska anses vara en företagshemlighet måste den för det första avse affärs- eller driftförhållanden i en näringsidkares rörelse. Det kan i vissa fall vara svårt att avgöra vad som hör till näringsidkarens rörelse och vad som hör till de anställdas personliga skicklighet, erfarenhet och kunskap. I förarbetena till lagen uttalas att den gränsdragningen bör göras utifrån principen att information som vem som helst med adekvat utbildning kan omsätta i praktiskt resultat bör anses som information i näringsidkarens rörelse. Om informationen däremot är knuten till individen, så att den inte genom en instruktion eller anvisning kan överflyttas till någon annan, bör den anses vara av personlig art och således

³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/36/EU av den 26 juni 2013 om behörighet att utöva verksamhet i kreditinstitut och om tillsyn av kreditinstitut och värdepappersföretag, om ändring av direktiv 2002/87/EG och om upphävande av direktiv 2006/48/EG och 2006/49/EG (EUT L 176, 27.6.2013, s. 338, Celex 32013L0036).

inte ingå i näringsidkarens rörelse (nämnda prop. s. 35). En ändring av definitionen kunde möjligen göra denna gränsdragning lättare, men skulle också kunna leda till att enskilda individers möjligheter att använda sina erfarenheter och sin yrkesskicklighet begränsades. Det är angeläget att undvika att det fria kunskapsflödet hämmas av en sådan åtgärd.

En andra förutsättning för att information ska anses vara en företags-hemlighet är att den hålls hemlig av näringsidkaren. Det kan därmed i viss mån sägas ligga i näringsidkarens egna händer att avgöra vad som är en företagshemlighet. Näringsidkaren måste dock klargöra för den enskilde att näringsidkaren har ambitionen att behålla informationen inom den begränsade krets där den är känd, t.ex. genom att upplysa sina anställda om att viss information inte får spridas utanför en viss grupp. Det måste stå klart för den enskilde att det är fråga om hemlig information. Annars kan den enskilde inte, om han eller hon utnyttjar eller röjer hemligheten, drabbas av någon påföljd enligt lagen om skydd för företags-hemligheter även om övriga förutsättningar för ansvar är uppfyllda (nämnda prop. s. 36).

Det har ibland ifrågasatts om inte bedömningen av kravet på hemlighållande borde ske på mer objektiva grunder. En sådan kritik har inte skäl för sig med tanke på de objektiva moment prövningen innefattar. Näringsidkaren råder själv endast över frågan om vilken information som ska hållas hemlig. Genom de övriga rekvisiten i definitionen begränsas begreppet företags-hemlighet till att bara omfatta information som är skyddsvärd i objektiv mening och som har betydelse när företaget konkurrerar på marknaden. Skulle en näringsidkare hemlighålla information som inte uppfyller övriga kriterier, får den inte något skydd enligt lagen. Det får anses vara en både rimlig och praktisk ordning att det är näringsidkaren som avgör vilken information inom det skyddsvärda området som ska vara hemlig.

Sammantaget får definitionen av begreppet företags-hemlighet fortfarande anses vara väl lämpad för sitt ändamål och bör därför inte ändras, utöver det klarläggande som föreslås ovan i fråga om brott och andra allvarliga missförhållanden.

Det behövs inte någon upplysning om att grundlag gäller före vanlig lag

Bestämmelserna i lagen om skydd för företags-hemligheter kan komma i konflikt med det skydd för tryck- och yttrandefriheten i vissa medier som finns på grundlagsnivå. I den mån konflikt uppkommer tar tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen över, eftersom grundlagsregler är överordnade bestämmelser i vanlig lag. Vid ett påstående om angrepp på företags-hemligheter måste man därför ta ställning till om angreppet är sådant att det faller in under det grundlagsskyddade området. Straffansvar för företagsspioneri kan exempelvis inte utkrävas av den som berett sig tillgång till en företags-hemlighet i syfte att uppgiften ska publiceras i ett grundlagsskyddat medium (se t.ex. bet. 1989/90:LU37 s. 36 f.). Eftersom grundlagsskyddet endast gäller för medborgarna gentemot det allmänna hindrar dock inte grundlagarna en privat arbetsgivare från att avtala om tystnadsplikt, eller att vid brott mot ett sådant avtal

vidta arbetsrättsliga åtgärder mot eller yrka skadestånd av en anställd som t.ex. har röjt en företagshemlighet till massmedier för publicering.

Vid lagens tillkomst ansågs det inte behövas någon bestämmelse som uttryckligen anger hur lagen förhåller sig till tryckfrihetsförordningen. Lagrådet framhöll att det inte är vanligt och inte heller lämpligt att tynga lagstiftningen med påminnelser om vad som gäller enligt våra grundlagar. Grundlagarna utgör den givna grundvalen för lagstiftningen och är överordnad denna (bet. 1988/89:LU30 s. 104).

Frågan är om det finns skäl att nu ompröva detta ställningstagande.

Det förekommer att lagtext innehåller generella bestämmelser som behandlar förhållandet till tryck- och yttrandefriheten, t.ex. i 7 § personuppgiftslagen (1998:204) och 14 § lagen (2005:377) om straff för marknadsmissbruk vid handel med finansiella instrument. Detta innebär dock inte att det bör införas en sådan generell bestämmelse i alla lagar som kan komma i konflikt med grundlag. När det gäller en redan befintlig lag som varit i kraft en längre tid, bör utgångspunkten vara att sådana hänvisningar tas in endast om de framstår som väl motiverade.

I utredningen och från remissinstanser har inget annat skäl till en ändring anförts än att lagen skulle bli tydligare och tillämpningen underlättas. Regeringen menar att någon större tydlighet knappast skulle åstadkommas. Att grundlag är överordnad vanlig lag och att lagen om skydd för företagshemligheter inte ska tillämpas i den utsträckning det skulle strida mot tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen är redan väl uppmärksammat. Varje befattning med en företagshemlighet som skyddas av grundlagarna faller utanför lagens tillämpningsområde. Vid tillämpningen kan det i enstaka fall vara svårt att avgöra om en viss befattning med en företagshemlighet ska prövas enligt lagen om skydd för företagshemligheter eller enligt grundlagarna. Denna svårighet undviks inte av en sådan upplysning som utredningen föreslår. Regeringen anser därför att det inte bör införas en hänvisning till tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen i lagen om skydd för företagshemligheter.

6 Ett heltäckande straffrättsligt skydd

6.1 Behovet av lagändring

Regeringens bedömning: Det straffrättsliga skyddet mot att anställda eller andra inom näringsidkarens verksamhet utnyttjar eller röjer företagshemligheter bör stärkas.

Det bör särskilt beaktas att ett starkt skydd inte ska begränsa möjligheterna att avslöja brott och andra allvarliga missförhållanden.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning (se betänkandet s. 160 f.).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna instämmer i utredningens bedömning. *LO*, *TCO*, *Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco)*, *Jusek* och *SJF* ifrågasätter däremot behovet av en utökad kriminalisering av arbetstagare och betonar att stor försiktighet bör iakt-

tas innan så sker. Organisationerna anför att konsekvenserna för arbetstagarna i form av osäkerhet i arbetslivet och inlåsnings effekter på arbetsmarknaden inte har beaktats och övervägts tillräckligt.

Skälen för regeringens bedömning

Straffansvaret i dag

Straffansvaret för företagsspioneri omfattar fall där någon med uppsåt olovligen bereder sig tillgång till en företagshemlighet (3 §). Det brottsliga förfarandet består i det olovliga inhämtandet av den hemliga informationen. Tillvägagångssättet har inte någon omedelbar betydelse, men i uttrycket bereder sig tillgång ligger att gärningsmannen utövar en aktivitet för att komma över informationen. Gärningsmannens vilja ska vara inriktad på att komma över den information som hålls hemlig för honom eller henne.

Företagsspioneri kan begås av såväl anställda som utomstående personer. Straffbestämmelsen täcker situationer då en anställd bereder sig tillgång till information som ligger klart utanför ramen för hans eller hennes arbetsuppgifter. Däremot omfattas inte fall där en anställd får del av överskottsinformation som finns tillgänglig på den del av arbetsplatsen där han eller hon normalt har rätt att uppehålla sig eller som finns i material som han eller hon använder i tjänsten (prop. 1987/88:155 s. 19 och 38). Den som har lovlig tillgång till informationen som sådan anses inte heller göra sig skyldig till företagsspioneri genom att kopiera den (rättsfallet NJA 2001 s. 362).

En allmän förutsättning för straffansvar enligt lagen är att det handlar om ett obehörigt angrepp på företagshemligheten. En annan förutsättning är att angreppet på företagshemligheten inte omfattas av regleringen i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Så är fallet t.ex. om anskaffandet av en företagshemlighet sker i syfte att offentliggöra den i ett grundlagsskyddat medium. En redogörelse för dessa avgränsningar finns i avsnitt 5.

För olovlig befattning med företagshemlighet döms den som anskaffar en hemlighet med vetskap om att den som tillhandahåller hemligheten, eller någon före honom eller henne, har berett sig tillgång till den genom företagsspioneri (4 §). På motsvarande sätt som i fråga om företagsspioneri är det själva anskaffandet som är det straffbara handlandet. Med anskaffande avses varje slags förvärv av uppgiften, men i överensstämmelse med vad som gäller beträffande företagsspioneri kan den som av en tillfällighet får reda på den hemliga informationen inte straffas (prop. 1987/88:155 s. 40).

Kriminaliseringen i lagen om skydd för företagshemligheter är alltså inriktad på fall där någon olovligen bereder sig tillgång till eller anskaffar en företagshemlighet. Förfaranden som innebär att någon utnyttjar eller röjer en företagshemlighet som han eller hon redan har fått tillgång till på ett lovligt sätt, t.ex. inom ramen för sin anställning, omfattas däremot inte av straffansvaret.

Dagens skydd är otillräckligt

Företagshemligheter kan representera ett stort värde för en näringsidkare. Betydelsen av kunskap och information har blivit allt större för företagen. Om företagshemligheter sprids på ett oönskat sätt, kan det medföra betydande skada för verksamheten. Med ökad internationalisering och teknisk utveckling har möjligheterna till spridning ökat markant. Sett ur ett vidare perspektiv är angrepp på företagshemligheter ett hot mot den sunda konkurrensen i näringslivet. Om företagen inte kan bedriva verksamhet på lika villkor, störs marknadens funktion. Det finns därför ett samhällsintresse av ett tillräckligt skydd för företagshemligheter (jfr det i avsnitt 4 nämnda förslaget till EU-direktiv).

Anställda och andra medarbetare måste många gånger få del av näringsidkarens företagshemligheter för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. Utvecklingen har gått i den riktningen att medarbetare på olika nivåer i företagen, och inte bara ett fåtal personer i nyckelpositioner, oftare får kännedom om företagshemligheter av stor ekonomisk betydelse. I många företag kan det vara svårt att skydda informationen från att den används illojalt av personer som på detta sätt fått lovlig tillgång till den. Ett sätt för utomstående att komma åt information kan vara att värva en intern informatör på företaget.

Det fanns tidigare bestämmelser som föreskrev straffansvar för bl.a. anställda som obehörigen använde sig av eller yppade arbetsgivarens yrkeshemligheter (se 1931 års lag med vissa bestämmelser om illojal konkurrens). När lagen om skydd för företagshemligheter infördes ersattes detta straffansvar med skadeståndsansvar för arbetstagare som utnyttjar eller röjer företagshemligheter som han eller hon fått del av i sin anställning. Som skäl för denna avkriminalisering anfördes att straffpåföljder för brott mot avtalsförpliktelser bör undvikas, när det finns andra effektiva sanktionsformer för att upprätthålla respekten för ingångna avtal. Skadestånd ensam eller i kombination med andra arbetsrättsliga reaktioner bedömdes normalt vara en tillräcklig sanktion (prop. 1987/88:155 s. 18).

Utvecklingen under senare år har visat att det finns skäl att ompröva detta ställningstagande.

Den i avsnitt 4 nämnda domen i det s.k. Ericsson-målet bidrog till en diskussion i frågan. I målet hade en anställd vid telekomföretaget Ericsson lämnat ut företagshemliga och säkerhetsklassade dokument till en utomstående person. Den person som dokumenten lämnades ut till, och som i sin tur vidarebefordrade dem till en utländsk underrättelseofficer, dömdes för grovt spioneri till åtta års fängelse. Den anställde friades där emot från straffansvar. Han dömdes inte för företagsspioneri eftersom de dokument som han lämnat ut var hans arbetsmaterial. Han hade alltså inte olovligen berett sig tillgång till informationen.

Domen i Ericsson-målet har ofta nämnts som ett exempel på att gärningar som av många uppfattas som straffvärda ibland inte alls anses falla in under en träffande brottsbeskrivning i gällande lagstiftning. Domen har också fått illustrera att civilrättsliga sanktioner, dvs. arbetsrättsliga reaktioner och skadeståndsskyldighet på grund av lag eller avtal, inte alltid är tillräckligt effektiva för att förhindra att anställda missbrukar sin arbetsgivares företagshemligheter.

I brottsbalken finns det visserligen straffstadganden som under särskilda förutsättningar kan vara tillämpliga när arbetstagare missbrukar företagshemligheter som de har fått lovlig tillgång till genom tjänsten. Särskilt bestämmelsen om trolöshet mot huvudman är en viktig del i skyddet för företagshemligheter. Den omfattar den som på grund av förtroendeställning har fått till uppgift att sköta viss angelägenhet för annan och som missbrukar förtroendeställningen till skada eller förfång för huvudmannen (10 kap. 5 § brottsbalken). Detta skydd är begränsat, eftersom långtifrån alla anställda intar en sådan förtroendeställning som förutsätts för trolöshetsansvar.

I rättspraxis finns också exempel på att bestämmelserna om olovligt brukande (10 kap. 7 § brottsbalken) har tillämpats på arbetstagares olovliga förfaranden med företagshemligheter och i vissa fall kan straffbestämmelserna om utpressning (9 kap. 4 § brottsbalken) eller tagande av muta (10 kap. 5 a § brottsbalken) vara tillämpliga. Bestämmelserna är dock inte i huvudsak utformade för att kriminalisera sådana angrepp, utan är inriktade på andra typer av gärningar. Detta innebär att det kan vara svårt att bedöma om ett visst angrepp är straffbart eller inte och att det i många fall kan vara straffritt för anställda att utnyttja eller röja företagshemligheter.

Av särskild vikt i sammanhanget är samhällsintresset av att svenska företag åtnjuter ett ändamålsenligt skydd för företagshemligheter och kan konkurrera på lika villkor. Det handlar alltså inte enbart om enskilda företags kommersiella intressen. I det perspektivet är det otillfredsställande att skyddet är avhängigt om den som angriper företagshemligheten har lovlig tillgång till den eller inte. Ett mer heltäckande straffrättsligt skydd är bättre ägnat att ta tillvara samhällsintresset av en väl fungerande marknad. Sverige bör ha en reglering som i detta avseende motsvarar den som finns i bl.a. andra nordiska länder och i Tyskland.

Sammantaget är möjligheterna till straffrättsliga ingripanden mot angrepp på företagshemligheter av personer inom näringsidkarens egen verksamhet otillräckliga.

Allvarliga missförhållanden ska kunna avslöjas

Som beskrivs i avsnitt 5 syftar inte lagen om skydd för företagshemligheter till att skydda information om brott eller andra allvarliga missförhållanden.

Uppgifter om faktiskt förekommande brottsliga eller från samhällets synpunkt annars helt oacceptabla förhållanden är över huvud taget inte att anse som företagshemligheter. Lagen gäller inte heller då någon anskaffar, utnyttjar eller röjer en företagshemlighet för att offentliggöra eller inför en myndighet eller annat behörigt organ avslöja något som skäligen kan misstänkas utgöra brott, på vilket fängelse kan följa, eller annat allvarligt missförhållande i näringsidkarens rörelse.

Det är angeläget att lagen inte inskränker möjligheten att framföra välgrundad och berättigad kritik, även om ett starkare straffrättsligt skydd införs. Med den begränsning av lagens tillämpningsområde som redan gäller, och som regeringen föreslår ska tydliggöras (se avsnitt 5), kommer skyddet för företagshemligheter inte heller i fortsättningen att utgöra något hinder mot att brott och andra allvarliga missförhållanden avslöjas.

Det kan t.ex. gälla möjligheten för en privatanställd inom hälso- och sjukvården att lämna uppgifter om att arbetsgivaren inte iakttar de regler som gäller för verksamheten.

I sammanhanget kan noteras att det vid sidan av lagen om skydd för företagshemligheter finns arbetsrättsliga regler som i praktiken har större betydelse för arbetstagares rätt att offentligt framföra kritik mot arbetsgivaren eller mot förhållanden på arbetsplatsen. Med anställningsavtalet följer exempelvis en lojalitetsplikt för arbetstagaren. Denna innebär att arbetstagaren inte får vidta åtgärder som är ägnade att skada eller på annat sätt försvåra arbetsgivarens verksamhet. Med lojalitetsplikten följer bl.a. en tystnadsplikt. Om den anställde bryter mot lojalitetsplikten, kan det i vissa fall utgöra saklig grund för uppsägning.

6.2 Ett utökat straffansvar

Regeringens förslag: I lagen om skydd för företagshemligheter införs en ny bestämmelse om straff för olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet för den som haft lovlig tillgång till hemligheten genom sitt deltagande i näringsidkarens rörelse till följd av anställning eller uppdrag eller på annan liknande grund.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag (se betänkandet s. 167 f.).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna, bl.a. *Ekobrottsmyndigheten*, *Åklagarmyndigheten*, *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet*, *Säkerhetspolisen* och *Konkurrensverket*, anser att utredningens förslag är väl avvägt när det gäller vilka personer och vilka förfaranden som straffbestämmelsen ska omfatta. *Arbetsdomstolen* och *Stockholms Handelskammare* anser att det är oklart vad som avses med att delta i näringsidkarens verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Straffbara förfaranden

För att förhindra att företagshemligheter missbrukas av personer som arbetar i näringsidkarens verksamhet och förbättra möjligheterna att ingripa om så sker, bör straffansvaret enligt lagen om skydd för företagshemligheter utvidgas.

De slags angrepp som sedan tidigare kan föranleda skadeståndsansvar är utnyttjande och röjande av företagshemligheter. Med utnyttjande avses att någon i egen verksamhet praktiskt tillämpar den information som företagshemligheten innebär. Det ska vara fråga om ett kommersiellt utnyttjande. Med röjande avses att företagshemligheten avslöjas för någon annan. Det utvidgade straffansvaret bör också det ta sikte på utnyttjande och röjande. Som *Stockholms Handelskammare* är inne på är det inte nödvändigt att i lagen uttryckligen ange att utnyttjandet ska ske i näringsverksamhet, vilket utredningen föreslår. Detta får liksom i nuvarande reglering anses gälla ändå.

En förutsättning för straffansvar bör självfallet vara att det är fråga om ett utnyttjande eller ett röjande som är olovligt. Ett utnyttjande eller ett röjande är inte olovligt om det finns ett uttalat eller underförstått medgivande från näringsidkarens sida. När företagshemligheter används eller avslöjas som ett led i arbetet hos näringsidkaren måste den enskilde som deltar i verksamheten i regel kunna räkna med att han eller hon har huvudmannens medgivande (jfr prop. 1987/88:155 s. 19 och 45).

För straffbarhet bör det krävas att den som handlar är medveten om att det är fråga om en företagshemlighet, att det är ett utnyttjande eller röjande och att det är olovligt. Det ligger i näringsidkarens eget intresse att så tydligt som möjligt klargöra vilken information som ska hållas hemlig (jfr avsnitt 5).

Grundläggande är givetvis att angreppet måste vara obehörigt enligt de allmänna förutsättningarna för lagens tillämplighet (se 2 §). Av principen att grundlag har företräde framför vanlig lag följer också att den föreslagna bestämmelsen inte ska tillämpas om den skulle komma i konflikt med meddelarskyddet enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen (se avsnitt 5). Detta kan inträffa exempelvis om en företagshemlighet röjs för att offentliggöras i media.

Personkretsen

Ett utvidgat straffansvar bör omfatta den som genom sin anknytning till näringsidkaren får anses delta i dennes rörelse. I första hand gäller det näringsidkarens egna anställda. Ansvar bör också omfatta andra som har en motsvarande eller nästintill motsvarande insyn i företaget. Det kan vara t.ex. vissa uppdragstagare och personer som genom uthyrning eller utlåning från bemanningsföretag utför arbete åt näringsidkaren. Det kan också vara personer som medverkar i arbetsmarknadspolitiska program och studerande som genomför en längre praktikperiod eller utbildning förlagd till en arbetsplats. Näringsidkaren är på samma sätt som i fråga om anställda beroende av att de inte avslöjar de företagshemligheter de anförtros.

En förutsättning för att någon ska omfattas av straffansvaret bör vara att personen deltar i näringsidkarens verksamhet under omständigheter som liknar dem som förekommer i ett anställningsförhållande. Sådana omständigheter kan vara att arbetsförhållandet har viss varaktighet, att den som utför arbetet är underkastad näringsidkarens arbetsledning och kontroll och att han eller hon har att fortlöpande ställa sin arbetskraft till förfogande. Personer som utför tjänster av skilda slag och har en lös koppling till den näringsidkare som anlitar dem omfattas inte av en sådan beskrivning. Exempelvis berörs inte hantverkare med egen firma som självständigt utför installationer eller reparationer åt andra. Vad som avses med att delta i näringsidkarens rörelse behandlas ytterligare i författningsskomentaren (avsnitt 11).

Än mindre berörs personer som står helt utanför näringsidkarens rörelse. Som *Patent- och registreringsverket (PRV)* påpekar bör inte t.ex. sådana företagshemligheter som kan framgå av ansökningar från olika näringsidkare och som offentliganställda får del av i samband med handläggningen av ärenden vid en myndighet omfattas. I sådana situationer

kan i stället bestämmelserna i 20 kap. 3 § brottsbalken om brott mot tystnadsplikt vara tillämpliga.

Det utökade straffansvaret bör alltså ta sikte på personer som deltar i näringsidkarens rörelse till följd av anställning eller uppdrag eller på annan liknande grund.

Det kan i sammanhanget anmärkas att en av förutsättningarna för att information ska anses vara en företagshemlighet är att informationen hålls hemlig av näringsidkaren (se avsnitt 5). Det måste alltså stå klart för den enskilde att det är fråga om hemlig information. Den utvidgning av straffansvaret som föreslås får betydelse för vilket krav som ställs på näringsidkaren i fråga om aktivitet i detta avseende. Kravet torde vara högre ställt i förhållande till personer som inte har arbetstagares lojalitetsplikt eller som inte har kännedom om näringsidkarens verksamhet, t.ex. inhyrd personal, praktikanter och deltagare i arbetsmarknadspolitiska program.

Ska det krävas samband mellan företagshemligheten och arbetsuppgifterna?

Det vanliga är att företagshemligheter som bl.a. anställda får del av har en nära koppling till de egna arbetsuppgifterna. Det kan också inträffa att de kommer i kontakt med företagshemligheter som de inte behöver känna till. Företagshemligheter kan t.ex. finnas dokumenterade i handlingar som medarbetaren av en händelse ser på arbetsplatsen eller komma på tal vid en diskussion mellan kollegor som han eller hon råkar höra.

Frågan är om det krav på deltagande i rörelsen som tidigare beskrivits ger en tillräcklig avgränsning av straffansvaret. Enligt utredningens resonemang ska ansvar enligt den föreslagna straffbestämmelsen också förutsätta att de aktuella företagshemligheterna har med de egna arbetsuppgifterna att göra (se betänkandet s. 241 och 319).

Flera skäl kan anföras mot ett krav på sådant samband. Enligt nuvarande regler kan en arbetstagare bli skadeståndsskyldig vid utnyttjande eller röjande av en företagshemlighet hos arbetsgivaren som arbetstagaren har fått del av i sin anställning under sådana förhållanden att han eller hon insåg eller borde ha insett att den inte fick avslöjas (7 § lagen om skydd för företagshemligheter). Detta skadeståndsansvar är inte begränsat till företagshemligheter som angår tjänsten och som arbetstagaren behöver ha vetskap om för att fullgöra sina arbetsuppgifter, utan inkluderar alla företagshemligheter som omfattas av lojalitetsplikten (prop. 1987/88:155 s. 60 f.). På motsvarande sätt får det anses straffvärt att medvetet utnyttja eller röja en företagshemlighet hos arbetsgivaren oavsett om den har med de egna arbetsuppgifterna att göra eller inte. Vetskapen om företagshemligheten har i båda fallen sin grund i ett förtroendeförhållande. Också tydlighetsskäl talar för att bestämmelsen bör avse alla företagshemligheter som blivit kända för medarbetaren genom deltagandet i rörelsen.

Regeringen bedömer alltså att ansvar enligt den föreslagna straffbestämmelsen inte bör förutsätta ett sådant samband som utredningen anger. I stället bör ansvaret omfatta olovligt utnyttjande och röjande av alla arbetsgivarens företagshemligheter som medarbetaren får del av genom sitt deltagande i rörelsen.

Försök och förberedelse

Även försök till olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet är typiskt sett så allvarliga att de bör föranleda straffansvar. Vidare föregås ofta brottsligheten av planering och förberedande åtgärder, något som gör att det är viktigt att möjliggöra ett tidigt ingripande. Som utredningen anger bör därför det föreslagna nya brottet, i likhet med vad som gäller för företagsspioneri, vara straffbart också på försöks- och förberedelsestadiet.

Rubricering

Brottsbeteckningen bör vara den som utredningen föreslår – olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet. Den beskriver på ett tydligt sätt det straffbara handlandet. Att låta gärningen gå in under rubriceringen företagsspioneri, som *Stockholms Handelskammare* för fram som ett alternativ, är inte en lika tydlig lösning.

6.3 Ansvarsfrihet i vissa fall

Regeringens förslag: Straffansvaret ska inte omfatta olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet som sker senare än två år från det att deltagandet i näringsidkarens rörelse, normalt anställningen, har upphört. Samma förutsättningar för ansvar ska gälla oavsett om gärningen begås under eller efter anställningen.

I ringa fall ska det inte dömas till straffansvar.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredningen föreslår att för gärningar som begås efter det att grunden för deltagandet i näringsidkarens verksamhet har upphört, ska det dömas till ansvar endast om gärningsmannen har agerat särskilt illojalt eller om gärningen är att bedöma som grovt brott (se betänkandet s. 175 f.).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker, eller har inte några invändningar mot, förslaget att straffansvar ska förutsätta att gärningen begås högst två år efter det att grunden för deltagandet i verksamheten upphört. *Stockholms Handelskammare*, *Svenska Patentombudsföreningen*, *LO*, *TCO* och *Saco* har dock synpunkter på längden av tidsfristen. *Svea hovrätt*, *Näringslivets Regelnämnd*, *Svenskt Näringsliv*, *Företagarna* och *Kommunala Företagens Samorganisation* har synpunkter när det gäller vilken tidpunkt som ska vara avgörande för när deltagandet i verksamheten ska anses ha upphört.

Vad gäller de föreslagna förutsättningarna särskilt illojalt agerande eller grovt brott är remissutfallet blandat. Bland andra *Säkerhetspolisen*, *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet*, *Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd* och *Svenska Industrins IP Förening* tillstyrker förslaget. *LO*, *TCO*, *Saco* och *SJF* anför att, om en kriminalisering ska genomföras, det är angeläget att straffansvaret begränsas avseende utnyttjanden och röjanden som sker efter det att en anställning eller ett uppdrag har upphört. *Helsingborgs tingsrätt*, *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* och *Arbetsdomstolen* tillstyrker i huvudsak

innebörden av förslaget men ifrågasätter utformningen av det. Flera remissinstanser, bl.a. *Rikspolisstyrelsen*, *Stockholms Handelskammare* och *Svenskt Näringsliv*, avstyrker förslaget. Bland andra *Företagarna* anser att kopplingen mellan den föreslagna ansvarsbegränsningen och lojalitetsplikten inte är relevant när det är fråga om att åstadkomma ett förstärkt och självständigt skydd för företagshemligheter. Även *Eko-brottsmyndigheten* är tveksam till förslaget.

Remissinstanserna tillstyrker eller har inte några invändningar mot förslaget att ringa överträdelser ska vara fria från straffansvar.

Skälen för regeringens förslag

Rörligheten på arbetsmarknaden ska inte hämmas

Det är angeläget att en utvidgning av straffansvaret inte hämmar rörligheten på arbetsmarknaden. Den ska inte leda till att enskilda upplever sig förhindrade att använda och vidareutveckla de erfarenheter och kunskaper som de har förvärvat tidigare i yrkeslivet.

Det finns skäl att understryka att anställdas personliga skicklighet, kunskap och erfarenhet utan någon närmare anknytning till det som är specifikt för näringsidkarens rörelse inte är företagshemligheter. Sådan skicklighet, kunskap och erfarenhet får fritt användas av arbetstagaren när han eller hon har slutat sin tjänst (prop. 1987/88:155 s. 61).

Det har hävdats att det ibland kan vara svårt för den enskilde att avgöra vad som utgör företagshemligheter och därmed tillhör näringsidkaren. Den föreslagna straffbestämmelsen omfattar bara den som medvetet utnyttjar eller röjer vad han eller hon inser är en företagshemlighet. Den som på goda grunder misstagit sig om den aktuella informationens karaktär av företagshemlighet uppfyller inte kravet på uppsåt och kommer alltså inte att kunna straffas. Så kan t.ex. vara fallet om näringsidkaren inte har klargjort för sina anställda att informationen i fråga är hemlig.

För att skapa garantier för att ett utvidgat straffansvar inte ska hämma rörligheten på arbetsmarknaden och begränsa det fria kunskapsutbytet är det ändå motiverat med vissa begränsningar i ansvaret.

Straffansvar även efter att anställningen har upphört

En fråga är om det straffrättsliga ansvaret bör omfatta även gärningar som begås efter anställningen och om det i så fall endast bör kunna inträda under särskilda förutsättningar.

Utredningens förslag innebär att det bara är de mest klandervärda beteendena som ska bestraffas. Detta är en rimlig utgångspunkt. Det finns dock omständigheter som talar mot en ansvarsbegränsning av det slag som utredningen föreslår. Som flera remissinstanser framhåller kan en arbetstagare i princip sägas ha handlat lika klandervärt om han eller hon utnyttjar eller röjer en företagshemlighet direkt efter det att anställningsförhållandet upphört som om han eller hon gjort det något tidigare. Den unika kännedom om företagshemligheten som den anställde har fått har i vilket fall som helst sin grund i en relation till näringsidkaren som förutsätter lojalitet. Den som utnyttjar eller röjer en företagshemlighet miss-

brukar ett särskilt förtroende som han eller hon har getts. Det gäller oavsett om utnyttjandet eller röjandet sker medan anställningen fortfarande pågår eller om det sker en tid efter att den har upphört.

Detta betraktelsesätt bör vara utgångspunkten när det är fråga om att åstadkomma ett starkare skydd för företagshemligheter utifrån ett allmänt intresse. Hur långt lojalitetsplikten i anställningsförhållanden sträcker sig arbetsrättsligt är då inte avgörande. Gärningen är alltså i princip lika klandervärd även om den har begåtts efter anställningen. Som *Svenskt Näringsliv* och flera andra remissinstanser påpekar kan också risken för ett olovligt utnyttjande eller röjande typiskt sett sägas vara som störst i anslutning till att arbetstagaren slutar sin anställning. Det finns därför också ett lika stort behov av rättsligt skydd i dessa fall.

Det bör av dessa skäl inte dras en skiljelinje mellan förfaranden som äger rum under respektive efter en anställning. Det bör inte heller krävas att det föreligger särskilt kvalificerande omständigheter för ansvar, om förfarandet har ägt rum efter anställningen. En annan sak är att ju längre tid som har gått sedan anställningen upphörde, desto mindre klandervärd kan förfarandet vara, vilket t.ex. kan påverka straffvärdet. Skulle en gärning vid en helhetsbedömning anses som ett ringa fall bör den, enligt vad som anförs nedan, vara fri från ansvar.

Det som nu har sagts om anställda bör gälla på motsvarande sätt för de personer som i den föreslagna bestämmelsen likställs med anställda.

Två år efter att anställningen upphörde – en bortre tidsgräns för ansvar

Den som har avslutat sin tjänstgöring hos en näringsidkare bör endast under begränsad tid därefter vara bunden av ett straffsanktionerat förbud att utnyttja eller röja företagshemligheter. Det kan noteras att s.k. konkurrensklausuler i anställningsavtal inte är bindande i den mån de sträcker sig längre än vad som kan anses skäligt, se 38 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (avtalslagen). I 1969 års överenskommelse mellan vissa av arbetsmarknadens parter angående begränsning av användningsområdet för och innehållet i konkurrensklausuler i tjänsteavtal anges att bindningstiden för en sådan klausul normalt inte bör överstiga två år (överenskommelsen finns intagen som bilaga till SOU 1983:52). Vidare kan sekretessklausuler som bedöms alltför långtgående jämkas med stöd av 36 § avtalslagen (prop. 1987/88:155 s. 47).

Företagshemligheter har oftast ett skyddsvärde som avtar med tiden. Ett straffrättsligt ansvar som är tidsmässigt obegränsat skulle därför inte endast kunna anses oskäligt ur arbetstagarens synpunkt, utan även onödigt från näringsidkarens och samhällets perspektiv. Det sagda talar för att det bör införas en bortre tidsgräns för straffrättsligt ansvar för gärningar som begås efter det att anställningen, uppdraget eller det liknande förhållandet har upphört.

Var bör då en sådan tidsgräns sättas? I Finland och Norge gäller straffsanktionerade förbud för anställda att utnyttja eller röja företagshemligheter i två år från det att anställningsförhållandet upphörde. Några remissinstanser, bl.a. *LO* och *TCO*, anser att ett år bör gälla. Andra, som *Stockholms Handelskammare*, menar att tre år vore rimligare och att tiden bör räknas från när personen fick tillgång till informationen. Enligt

Svenska Patentombudsforeningen bör möjligheten att döma till ansvar för angrepp som är att betrakta som grova brott utsträckas till fem år. Regeringen finner, i likhet med utredningen, att två år är en lämplig avvägning.

Enligt regeringens mening bör tidsgränsen vara knuten till den tidpunkt då deltagandet i näringsidkarens rörelse upphör. Normalt sammanfaller denna med den tidpunkt då anställningen eller det därmed likställda förhållandet upphör. Om i det enskilda fallet t.ex. en anställd faktiskt upphör att delta i näringsidkarens rörelse innan anställningsavtalet upphört att gälla, bör tidsfristen räknas från den förra tidpunkten. Frågan behandlas närmare i författningskommentaren (avsnitt 11).

I ringa fall bör det inte dömas till ansvar

I likhet med utredningen gör regeringen bedömningen att det kriminaliserade området bör avgränsas så att det utesluter icke straffvärda överträdelser. Till skillnad från de befintliga straffbestämmelserna omfattar regeringens förslag situationer i vilka den enskilde har lovlig tillgång till företagshemligheten i fråga. Det finns i sådana situationer en rad tänkbara omständigheter som kan göra att ett straffansvar framstår som omotiverat. Ringa fall av olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet bör alltså inte vara straffbara.

Om en gärning är att anse som ringa eller inte bör avgöras efter en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i det konkreta fallet. Gärningen bör anses som ringa om den framstår som ursäktlig eller försvarlig eller om gärningen annars inte är straffvärd. Även den uppkomna skadan eller risken för skada bör vara en viktig faktor för bedömningen. Vad som bör anses vara ringa fall behandlas ytterligare i författningskommentaren (avsnitt 11).

6.4 Straff

Regeringens förslag: Straffet för olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet ska vara böter eller fängelse i högst två år. Om brottet är grovt, ska straffet vara fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

Straffminimum för företagsspioneri, grovt brott, ska höjas till fängelse i sex månader.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se betänkandet s. 174 f.).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot förslagen.

Skälen för regeringens förslag

Straffminimum för grovt företagsspioneri bör höjas

Straffet för företagsspioneri av normalgraden bör liksom hittills vara böter eller fängelse i högst två år.

Om brottet är grovt är straffet i dag fängelse i högst sex år. Straffminimum är alltså detsamma som fängelseminimum, fängelse i fjorton dagar. Det är rimligt att med hänsyn till brottets allvar likställa grova former av företagsspioneri med grova former av förmögenhetsbrott i 8–10 kap. brottsbalken (jfr prop. 1987/88:155 s. 16). Detta eftersom brotten väsentligen är av jämförbar karaktär.

Straffskalan för såväl grov stöld, grovt bedrägeri och grov förskingring som för de grova svärhetsgraderna av häleri, penninghäleri, svindleri och trolöshet mot huvudman är fängelse lägst sex månader och högst sex år. Samma straffskala gäller även för flera andra grova brott, t.ex. grovt givande av muta, grovt tagande av muta, vissa brott mot borgenärer och grovt tjänstefel. Det saknas anledning att anse grovt företagsspioneri vara mindre allvarligt. Straffminimum för det brottet bör därför höjas till fängelse i sex månader.

Liksom tidigare bör endast särskilt kvalificerade fall av företagsspioneri anses som grovt brott. Det höjda minimistraffet innebär att överlappningen mellan straffskalorna för brott av normalgraden och grovt brott minskar. Avsikten är inte att förändra gränsdragningen mellan brott av normalgraden och grovt brott.

Straffet för olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet

Straffskalan för normalgraden av företagsspioneri och olovlig befattning med företagshemlighet är böter eller fängelse i högst två år. Samma straffskala bör gälla för normalgraden av det föreslagna nya brottet olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet.

Liksom vid företagsspioneri och olovlig befattning med företagshemlighet bör en särskild straffskala för grovt brott övervägas. Regeringen gör i denna del följande bedömning.

Om ett företagsspioneri ska anses vara grovt brott eller inte ska bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, bl.a. förfarings sättet och de värden som har utsatts för angreppet (prop. 1987/88:155 s. 39). I lagtexten anges det uttryckligen att som försvårande omständigheter ska särskilt beaktas om gärningen har varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada (3 §).

Även vid fall av olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet kan sådana kvalificerande omständigheter föreligga. Detta innebär enligt regeringen att en särskild straffskala för grovt olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet bör införas. Straffskalan bör överensstämma med vad som gäller för företagsspioneri, grovt brott. Som framgår ovan föreslår regeringen att straffminimum för det brottet ska höjas. Regeringen föreslår därför att straffet för olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet, grovt brott, ska vara fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Bedömningen av om brottet är grovt bör grunda sig på en sammanvägning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Utredningen före-

slår att det vid den bedömningen ska särskilt beaktas om gärningen har varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada. Detta överensstämmer med vad som gäller vid grovt företagsspioneri. De angivna omständigheterna är sådana som typiskt sett särskilt bör beaktas vid bedömningen av svårhetsgraden och framstår därför som lämpliga.

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet ifrågasätter dock vad som avses med att gärningen har varit av särskilt farlig art. Kvalifikationsgrunden särskilt farlig art återfinns i flera straffbestämmelser i brottsbalken, t.ex. i fråga om grov stöld, grovt bedrägeri och grov förskingring. Genom det valda uttrycket ges möjlighet till en allvarligare reaktion på vissa särskilt straffvärda beteenden.

Det som kan motivera att brottet hänförs till den högre skalan kan t.ex. vara att en person med insyn i företaget systematiskt och i större omfattning försett en utomstående med hemlig information. Det kan vidare vara fråga om ett upprepat handlande som har pågått under en längre period med utnyttjande av ett särskilt förtroende. Att bedöma brottet som grovt kan också vara befogat om gärningen har ingått som ett led i en brottslighet i organiserad form (jfr 29 kap. 2 § 6 brottsbalken) eller annars har präglats av särskild förslagenhet, eller om gärningsmannen försett främmande makt med företagshemligheter som gynnat den främmande maktens konkurrenskraft.

Regeringen föreslår i likhet med utredningen att det vid bedömandet av om ett olovligt utnyttjande eller röjande av en företagshemlighet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen har varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

Förhållandet till andra straffbestämmelser

I fråga om företagsspioneri och olovlig befattning med företagshemlighet anges det uttryckligen i lagen att till ansvar för dessa brott ska inte dömas, om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken. För en viss gärning blir det alltså inte aktuellt att i brottskonkurrens tillämpa en straffbestämmelse i lagen om skydd för företagshemligheter och en annan i brottsbalken, om ett strängare straff är föreskrivet där. Bestämmelsen om olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet bör följa samma mönster. Bestämmelsen bör alltså inte tillämpas i de fall en konkurrerande gärning i brottsbalken skulle föreskriva strängare straff. Ett exempel på detta är grovt spioneri. I övriga fall där olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet utgör en brottslig gärning enligt brottsbalken, bör brottsbalken inte tillämpas (jfr prop. 1987/88:155 s. 56 f.).

6.5 Olovlig befattning med företagshemlighet

<p>Regeringens förslag: Även den som anskaffar en företagshemlighet från den som gör sig skyldig till olovligt röjande av företagshemlighet ska kunna dömas för olovlig befattning med företagshemlighet. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.</p>

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag (se betänkandet s. 181 f.). Utredningen föreslår inte något undantag från ansvar i ringa fall.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot utredningens förslag. *Svenska Patentombudsföreningen* anser att straffskalan för grovt brott, i analogi med vad som föreslås gälla för de grova formerna av företagsspioneri och olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet, bör vara fängelse lägst sex månader och högst sex år.

Skälen för regeringens förslag: I dag kan den som anskaffar en företagshemlighet som i ett tidigare led har åtkommit genom företagsspioneri dömas för olovlig befattning med företagshemlighet. En förutsättning är att personen har vetskap om förbrottet (4 § lagen om skydd för företagshemligheter). Motsvarande bör gälla för den som anskaffar en företagshemlighet från någon som gör sig skyldig till olovligt röjande av företagshemlighet.

Den som har varit så aktiv att han eller hon kan sägas ha förmått t.ex. en anställd att lämna ut en företagshemlighet kan ha gjort sig skyldig till anstiftan av den anställdes olovliga röjande av företagshemligheten. Mottagaren kan också ha haft en så central roll att han eller hon är att anse som gärningsman i ett företagsspioneri. Det kan emellertid också förekomma situationer där mottagaren inte är fullt så drivande, men där agerandet ändå får anses vara straffvärt. Så kan t.ex. vara fallet om han eller hon accepterar ett erbjudande från en anställd att mot betalning få del av dennes arbetsgivares företagshemligheter. Denna person bör kunna dömas för olovlig befattning med företagshemlighet. Motsvarande bör gälla om företagshemligheten i ett tidigare led har varit föremål för sådant olovligt röjande.

Det föreslås ovan att det inte bör dömas till ansvar i ringa fall av olovligt röjande av företagshemlighet. Gärningen kan ibland nämligen framstå som ursäktlig eller försvarlig eller annars mindre klandervärd vid den sammanvägda bedömning som ska göras. Det kan t.ex. handla om att gärningsmannen inte till fullo har förstått företagshemlighetens värde. Även i sådana fall kan röjandet av hemligheten leda till stor skada för näringsidkaren och motsvarande vinning för den som tar emot hemligheten. Mottagarens straffansvar bör därför även omfatta fall då förbrottet, dvs. det olovliga röjandet av företagshemligheten, bedöms som ringa. Däremot bör det inte vara straffbart att anskaffa en företagshemlighet från någon som går fri från ansvar för olovligt röjande av företagshemlighet med anledning av att gärningen begås senare än två år efter det att gärningsmannens deltagande i rörelsen upphörde.

Givetvis bör mottagarens straffansvar även omfatta fall då förbrottet bedöms enligt brottsbalken, t.ex. grovt spioneri. Jämför det som sägs om förhållandet till andra straffbestämmelser i avsnitt 6.4.

Många gånger är den gärning som mottagaren av företagshemligheten begår mindre straffvärd, eller i vart fall inte mer straffvärd, än förbrottet. Ringa fall av olovlig befattning med företagshemlighet bör därför inte vara straffbara, om förbrottet innefattar ett olovligt röjande av företagshemlighet.

Som *Yttrandefrihetskommittén (Ju2003:04)* fäster uppmärksamhet på kan konflikt uppkomma med reglerna om anskaffarfrihet i tryckfrihets-

förordningen och yttrandefrihetsgrundlagen vid tillämpning av bestämmelsen. Skulle en sådan konflikt uppkomma, t.ex. om någon anskaffat en företagshemlighet i syfte att låta publicera uppgiften i media, har grundlagsbestämmelserna företräde. Regeringens förslag begränsar alltså inte anskaffarfriheten.

Straffskalan för olovlig befattning med företagshemlighet är böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, fängelse i högst fyra år. Gärningen är allmänt sett mindre straffvärd än dess förbrott. Den nuvarande straffskalan bör därför behållas.

7 Skadeståndsansvaret

Regeringens förslag: Inte endast anställda utan även uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i näringsidkarens rörelse och som uppsåtliga eller av oaktsamhet olovligen utnyttjar eller röjer en företagshemlighet ska ersätta den skada som handlingen orsakar.

Skadeståndsansvaret ska inte omfatta olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet som sker senare än två år från det att deltagandet i näringsidkarens rörelse har upphört.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag (se betänkandet s. 211 f.). Enligt utredningens förslag ska gärningar som har begåtts efter anställningstiden kunna föranleda skadeståndsskyldighet endast vid särskilt illojalt agerande eller grovt brott. Skadeståndsskyldighet ska inte kunna uppkomma i ringa fall. Oaktsamhet efter anställningstiden ska inte kunna föranleda skadeståndsskyldighet.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot utredningens förslag. *Svenska Patentombudsforeningen* anser att ringa oaktsamma förfaranden inte bör vara skadeståndssanktionerade. Bland andra *LO* och *Svenska Patentombudsforeningen* förespråkar att talan om skadestånd endast bör få avse skada under de senaste två åren innan talan väcktes, i stället för de senaste fem åren som gäller i dag. *LO* och *TCO* anser att utrymmet för domstolarna att på grund av skälighet sätta ned skadeståndet helt eller delvis bör öka. *Svenska Patentombudsforeningen* anser att beräkningsgrunderna för skadeståndets bestämmande bör förtydligas. *Sveriges advokatsamfund* förordrar att ett normerat skadeståndsbelopp bör kunna tillfalla innehavaren av en angripen företagshemlighet.

Skälen för regeringens förslag

Skadestånd i anledning av brott

I lagen om skydd för företagshemligheter finns specialbestämmelser om skadestånd som inom lagens tillämpningsområde ska tillämpas i stället för motsvarande regler i skadeståndslagen (1972:207). Den som gör sig skyldig till brott enligt lagen, dvs. till företagsspioneri eller olovlig

befattning med företagshemlighet, ska ersätta den skada som uppkommer genom brottet eller genom att företagshemligheten obehörigen utnyttjas eller röjs (5 §). Skadeståndsskyldigheten omfattar inte endast den skada som uppkommer genom det brottsliga förfarandet utan även den skada som gärningsmannen eller en efterföljande mottagare åstadkommer genom att i ett senare skede utnyttja eller röja företagshemligheten (prop. 1987/88:155 s. 41 f. och 58).

I denna lagrådsremiss föreslås att en ny straffbestämmelse införs i lagen om skydd för företagshemligheter (avsnitt 6). Med straffansvaret bör även följa ett skadeståndsansvar.

Det föreslagna straffansvaret träffar endast gärningar som begås uppsåtligt, inte av oaktsamhet. Vidare är det begränsat på så sätt att det inte omfattar ringa fall och inte heller fall då gärningen har begåtts senare än två år från det att deltagandet i näringsidkarens rörelse upphörde (avsnitt 6.3). Den skadeståndsskyldighet som grundar sig på brott blir i motsvarande mån begränsat.

Skadeståndsansvaret omfattar bl.a. personer som genom uthyrning eller utlåning från bemanningsföretag eller konsultföretag utför arbete åt näringsidkaren. Bemanningsföretaget (principalen) har enligt allmänna bestämmelser ett vidsträckt skadeståndsansvar för sina anställdas vållande (3 kap. 1 § skadeståndslagen). Om således den uthyrde personen röjer eller utnyttjar näringsidkarens företagshemligheter, svarar bemanningsföretaget gentemot näringsidkaren. Detta ansvar torde vara att bedöma enligt lagen om skydd för företagshemligheter (jfr prop. 1987/88:155 s. 63). Så är sedan tidigare fallet vid affärskontakter mellan näringsidkare (jfr 6 § lagen om skydd för företagshemligheter). Den uthyrde personen ansvarar, om det inte finns synnerliga skäl för en annan bedömning, enbart gentemot den egna arbetsgivaren, dvs. bemanningsföretaget (4 kap. 1 § skadeståndslagen).

Skadestånd vid oaktsamhet och i ringa fall

Enligt nuvarande regler i lagen om skydd för företagshemligheter kan en arbetstagare bli skadeståndsskyldig, om arbetstagaren uppsåtligt eller av oaktsamhet utnyttjar eller röjer en företagshemlighet som han eller hon har fått del av i sin anställning (7 §). En självständig uppdragstagare kan bli skadeståndsskyldig, om uppdragstagaren uppsåtligt eller av oaktsamhet utnyttjar eller röjer en företagshemlighet som han eller hon har fått del av i förtroende i samband med affärsförbindelsen (6 §). I dag omfattar skadeståndsansvaret alltså inte bara uppsåtliga utan även oaktsamma förfaranden. Även ringa oaktsamhet kan vara skadeståndsgrundande.

Oaktsamma förfaranden bör även fortsättningsvis kunna medföra skadeståndsskyldighet enligt lagen om skydd för företagshemligheter. Ett olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemligheter är typiskt sett alltid så allvarligt att det bör föranleda skadeståndsansvar. Anställda som är vårdslösa med arbetsgivarens företagshemligheter skadar förutsättningarna för dennes fortsatta näringsverksamhet och missbrukar ett särskilt förtroende.

Skadeståndsansvaret enligt lagen om skydd för företagshemligheter minskar också behovet av att ta in särskilda sekretess- och konkurrens-

klausuler i anställningsavtal och uppdragsavtal. Ett minskat behov av att teckna särskilda avtal för att skydda företagshemligheter innebär en fördel och förenkling framför allt för mindre företag. Såväl näringsidkare som arbetstagare är betjänta av att skadeståndsansvaret är tydligt och förutsebart.

Det har inte framkommit skäl för att nu införa ett undantag för ringa fall av oaktsamt olovligt utnyttjande eller röjande. Någon sådan begränsning bör därmed inte heller gälla för ringa fall av uppsåtliga angrepp. Ett uppsåtligt angrepp som är att anse som ringa och därför straffritt bör alltså inte nödvändigtvis utesluta skadeståndsskyldighet.

Det är en annan sak att skadeståndets storlek många gånger påverkas av graden av vållande. Ett uppsåtligt angrepp torde generellt vara ägnat att orsaka större skada och därmed leda till ett högre skadeståndsbelopp än ett angrepp som bedöms som mindre allvarligt (prop. 1987/88:155 s. 50). Skadeståndet kan också sättas ned eller helt falla bort, om det är skäligt (9 § andra stycket). I förarbetena utvecklas när jämkningens möjlighet bör kunna utnyttjas (bet. 1988/89:LU30 s. 48 f.). Det finns därmed utrymme för att vid skadeståndets bestämmande åstadkomma ett rimligt resultat. Ytterligare förtydliganden av bestämmelsen kan inte ske i detta lagstiftningsärende utan är en fråga för rättstillämpningen.

Skadeståndsskyldigheten bör således omfatta den som uppsåtligen eller av oaktsamhet gör sig skyldig till en sådan gärning som avses i den föreslagna straffbestämmelsen.

De personer som skadeståndsansvaret omfattar bör – av samma skäl som anges i avsnitt 6.2 – vara de som fått del av företagshemligheten genom att delta i näringsidkarens rörelse till följd av anställning eller uppdrag eller på annan liknande grund.

Skadeståndsansvar även om anställningen har upphört

En särskild fråga är om skadeståndsansvaret bör vara begränsat i de fall ett otillåtet utnyttjande eller röjande sker efter det att medarbetaren avslutat sitt deltagande i näringsidkarens rörelse.

Enligt nuvarande regler kan en arbetstagare bli skadeståndsskyldig även om förfarandet har ägt rum efter det att anställningen har upphört, men endast om det finns synnerliga skäl (7 §). Synnerliga skäl finns om en tidigare anställd utnyttjar eller röjer en företagshemlighet på ett sätt som i det enskilda fallet framstår som utmanande eller klandervärt. Som exempel nämns i förarbetena att den anställde under anställningen samlat in dokumentation om hemligheten eller på annat sätt särskilt förberett sig för att utnyttja den (prop. 1987/88:155 s. 20). Det finns flera exempel i rättspraxis på fall där synnerliga skäl har ansetts föreligga (bl.a. rättsfallet AD 1998:80). Bestämmelsen är dispositiv och parterna kan därför, inom ramen för vad som kan anses skäligt, avtala om en tystnadsplikt som sträcker sig längre än den som följer av lagen.

I dag gäller samma objektiva förutsättningar för skadeståndsansvar för uppsåtliga som för oaktsamma förfaranden. Det finns enligt regeringens bedömning inte skäl att nu föreslå en annan ordning. Om ansvarsförutsättningarna är lika är tydligheten och förutsebarheten större. Kravet på synnerliga skäl i fråga om tidigare anställda som inte har gjort sig skyldiga till brott enligt lagen bör dock kvarstå. Ett exempel på när synnerliga

skäl för skadeståndsansvar kan finnas är då en arbetstagare under sin anställning har förberett ett överförande av hemlig information till en konkurrerande verksamhet (prop. 1987/88:155 s. 46).

När det gäller straffansvaret föreslås det en bortre tidsgräns på två år. Detta mot bakgrund av att ett tidsmässigt obegränsat ansvar skulle kunna anses oskäligt och dessutom onödigt (se avsnitt 6.3). Av samma skäl bör det finnas en bortre tidsgräns för när skadeståndsskyldighet ska kunna inträda. Även denna gräns bör vara två år, vilket överensstämmer med den normalt längsta bindningstiden för konkurrensklausuler. Den bör gälla vid såväl uppsåtliga som oaktsamma handlingar. Det har däremot inte framkommit anledning att, som några remissinstanser förordar, ändra den bestämmelse som anger att talan om skadestånd får avse skada endast under de fem senaste åren (10 §).

Det finns inte heller skäl att, som *Svenska Patentombudsforeningen* anser, förtydliga hur skadeståndet ska beräknas eller, som *Sveriges advokatsamfund* förordar, föreslå en ordning som innebär att ett s.k. normerat skadestånd ska utgå vid angrepp på företagshemligheter. Den nuvarande regleringen (9 § första stycket) medger att alla relevanta omständigheter beaktas och ger en flexibilitet som är ändamålsenlig.

Utredningen föreslår även att den som uppsåtligen eller av oaktsamhet utan giltigt skäl utnyttjar eller röjer en företagshemlighet som han eller hon i egenskap av part har fått del av genom beslut av en domstol ska ersätta den skada som uppkommer genom förfarandet (se betänkandet s. 308 f.).

Frågor om möjligheten att meddela förbehåll som inskränker motpartens rätt att förfoga över sekretessbelagda uppgifter, utöver vad som behövs för tillvaratagandet av partens intresse i målet eller ärendet, har behandlats av Insynsutredningen (Ju 2007:13) i slutbetänkandet *Partinsyn* enligt rättegångsbalken (se SOU 2010:14 s. 370 f. och 441 f.). Insynsutredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Även om förslaget inte tar sikte på andra situationer än sådana där handlingarna lämnas ut av en domstol, bör mot bakgrund av den pågående översynen någon särreglering i lagen om skydd för företagshemligheter för närvarande inte införas. Därtill kommer att Europeiska kommissionens förslag till direktiv om skyddet för företagshemligheter innehåller en sådan reglering.

Sammanfattningsvis innebär regeringens förslag att skadeståndsansvaret enligt lagen om skydd för företagshemligheter utvidgas till en vidare personkrets. Samtidigt innebär förslaget en begränsning av skadeståndsansvaret på så sätt att det införs en tidsgräns på två år från det deltagandet i näringsidkarens rörelse upphör.

8 Möjligheterna att säkra bevisning är goda

Regeringens bedömning: Det bör inte införas regler om en särskild bevisningsåtgärd i lagen om skydd för företagshemligheter.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att det i lagen om skydd för företagshemligheter ska införas regler om en ny bevissäkringsåtgärd som i stort sett utformas som reglerna om intrångsundersökning vid immaterialrättsliga intrång. Åtgärden, som benämns bevisundersökning, skulle innebära att domstol efter ansökan får besluta att undersökning för att söka efter bevis ska få göras hos den som skäligen kan antas ha angripit en företagshemlighet (se betänkandet s. 255 f.).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot utredningens förslag. Några remissinstanser, bl.a. *Helsingborgs tingsrätt*, *TCO* och *Saco*, avstyrker förslaget. *LO* anser att konsekvenserna av förslaget inte är tillräckligt utredda och att integritetsaspekten inte har getts tillräckligt utrymme. Bland andra *Kronofogdemyndigheten* och *Sveriges advokatsamfund* har synpunkter på detaljer i förslaget.

Skälen för regeringens bedömning

Bevissäkring och säkerhetsåtgärder vid angrepp på företagshemligheter

För den som vill få till stånd en prövning av ett misstänkt angrepp på företagshemligheter är det ofta viktigt att i ett tidigt skede säkra bevisning om saken. Vid misstanke om företagsspioneri eller olovlig befattning med företagshemlighet kan de straffprocessuella tvångsmedlen användas på samma sätt som i andra brottsutredningar. Bevis kan då säkras framför allt genom beslag eller husrannsakan (27 och 28 kap. rättegångsbalken).

Vidare kan editionsföreläggande och syn komma till användning (38 och 39 kap. rättegångsbalken). Detta gäller i såväl brottmål som tvistemål. I tvistemål kan också upptagning av bevis till framtida säkerhet ske, om det finns risk för att ett bevis ska gå förlorat (41 kap. rättegångsbalken). Om regeringens förslag om att införa ett straffminimum på fängelse i sex månader godtas, kan också hemlig övervakning av elektronisk kommunikation komma i fråga vid förundersökning vid misstanke om de grova formerna av företagsspioneri och olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet (27 kap. 19 § rättegångsbalken).

Därutöver finns det bestämmelser om vitesförbud och andra säkerhetsåtgärder som kan användas när företagshemligheter har angripits (11–13 §§ lagen om skydd för företagshemligheter och 15 kap. rättegångsbalken).

Behövs det bättre möjligheter att säkra bevisning?

I de immaterialrättsliga lagarna finns det regler om intrångsundersökning sedan år 1999 (se t.ex. 59 a–59 h §§ patentlagen, 1967:837). Intrångsundersökning är en civilprocessuell skyddsåtgärd som syftar till att säkra bevisning om ett immaterialrättsligt intrång. Om det skäligen kan antas att någon har gjort eller medverkat till ett sådant intrång, får domstolen besluta att en undersökning får göras hos denne för att söka efter föremål eller handlingar som kan antas ha betydelse för en utredning om intrånget. Ett beslut om intrångsundersökning får meddelas endast om skälen för åtgärden uppväger den olägenhet eller det men i övrigt som åtgärden

innebär för den som drabbas av den eller för något annat motstående intresse. Beslutet verkställs av Kronofogdemyndigheten, som har rätt att ta fotografier, göra film- och ljudupptagningar, ta kopior och göra utdrag ur handlingar.

Frågan är om ett liknande förfarande bör kunna användas vid misstänkta angrepp på företagshemligheter.

Utredningen ifrågasätter om de möjligheter till bevissäkring som finns i dag är tillräckliga med hänsyn till Sveriges åtaganden enligt det internationella avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (TRIPs-avtalet). TRIPs-avtalet, som Sverige är bundet av genom sin anslutning till Världshandelsorganisationen (World Trade Organisation, WTO), innehåller bestämmelser som innebär att det ska finnas tillgång till snabba och effektiva åtgärder för att dels förebygga att intrång görs i immaterialrätterna (artikel 50.1.a), dels bevara bevisning av betydelse för det påstådda intrånget (artikel 50.1.b). TRIPs-avtalet omfattar inte bara skyddet för de immateriella ensamrätterna utan även för företagshemligheter.

När institutet intrångsundersökning infördes gjordes bedömningen att reglerna om bl.a. husrannsakan och beslag i rättegångsbalken samt om vitesförbud i lagen om skydd för företagshemligheter är tillräckliga med hänsyn till åtagandena enligt TRIPs-avtalet (prop. 1998/99:11 s. 51 och bet. 1998/99:LU5 s. 6). Regeringen finner inte anledning att nu göra någon annan bedömning i frågan.

Utredningen anser att det oavsett TRIPs-avtalet finns behov av effektivare möjligheter att säkra bevisning vid misstänkta angrepp på företagshemligheter. Företagshemligheter kan representera betydande värden och det är angeläget att det går att ingripa verkningsfullt mot illojal konkurrens. Bevissvårigheterna vid angrepp på företagshemligheter kan i vissa fall vara stora och en bevissäkringsåtgärd skulle därför kunna fylla en viktig funktion.

Regeringen anser att dessa skäl inte är tillräckligt starka för att införa en ny form av tvångsåtgärd av så ingripande karaktär. När det gäller behovet av en särskild bevissäkringsåtgärd finns det anledning att ta hänsyn till att de allvarligaste angreppen på företagshemligheter är straffsanktionerade. Det finns därmed goda möjligheter att i sådana fall säkra bevisning genom exempelvis beslag och husrannsakan. I denna lagrådsremiss föreslås att straffansvaret ska utvidgas till att omfatta även vissa olovliga utnyttjanden och röjanden av företagshemligheter (se avsnitt 6). Med ett sådant utvidgat straffansvar följer en möjlighet att använda de straffprocessuella tvångsmedlen i ännu fler fall än i dag. Detta medför att behovet av en särskild bevissäkringsåtgärd minskar.

Det kan också konstateras att när reglerna om intrångsundersökning infördes var det mot en särskild bakgrund av en växande s.k. piratmarknad. Möjligheterna att på ett effektivt sätt skydda de immateriella ensamrätterna hade blivit föremål för en ständigt ökande uppmärksamhet på grund av ett omfattande olovligt kommersiellt utnyttjande av andras produkter, verk och kännetecken (prop. 1998/99:11 s. 44 f.). Det finns inget som tyder på att problem med angrepp på företagshemligheter förekommer i en jämförbar omfattning.

Det finns också nackdelar med en åtgärd som bevisundersökning. Flera remissinstanser, bl.a. *Konkurrensverket* och *PRV*, pekar på den risk som

finns för att sökanden genom en sådan undersökning får tillgång till företagshemligheter hos motparten och de skador som detta kan leda till. Enligt utredningens förslag ska visserligen sökandens motpart kunna begära prövning i domstol av om en viss handling ska omfattas av undersökningen, men som *Helsingborgs tingsrätt* är inne på kan en sådan prövning i praktiken innefatta svåra bedömningar. Eftersom sökanden inte får ta del av de handlingar som begärs undantagna, får han eller hon inte heller möjlighet att avgöra om de utgör bevis om angrepp på hans eller hennes företagshemligheter.

Enligt *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* kan det vid misstanke om brott dessutom uppstå situationer då en bevisundersökning kolliderar med straffprocessuella tvångsåtgärder. De straffprocessuella tvångsmedlen kan enligt myndigheterna bli mindre verksamma, om en bevisundersökning dessförinnan har ägt rum, och därmed påverka förundersökningen på ett negativt sätt.

Sammantaget finner regeringen att de skäl som talar för att införa regler om bevisundersökning i lagen om skydd för företagshemligheter inte är tillräckligt starka. Några förslag om en särskild bevissäkringsåtgärd läggs därför inte fram.

9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2014.

Regeringens bedömning: Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Utredningens förslag och bedömning: Utredningen anger inte någon tidpunkt för ikraftträdande. Utredningen föreslår en övergångsbestämmelse som innebär att äldre bestämmelser om skadestånd ska gälla i fråga om handlingar som har företagits före ikraftträdandet. Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning i övrigt (se betänkandet s. 311 f.).

Remissinstanserna: Remissinstanserna uttalar sig inte särskilt i frågorna om ikraftträdande och övergångsbestämmelser. *Helsingborgs tingsrätt* har vissa synpunkter på detaljer i utredningens förslag på övergångsbestämmelse.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: En lämplig tidpunkt för ikraftträdande bedöms vara den 1 juli 2014.

Några övergångsbestämmelser avseende den straffrättsliga regleringen behövs inte. Av 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken, som anses gälla generellt vid ändringar i strafflagstiftningen, följer att de nya bestämmelserna inte får tillämpas så att de har retroaktiv verkan.

Som utredningen föreslår bör de föreslagna ändrade skadeståndsbestämmelserna tillämpas på skadefall som inträffar efter ikraftträdandet och äldre bestämmelser på skadefall som har inträffat dessförinnan. Detta gäller enligt allmänna rättsgrundsatser och några särskilda övergångs-

bestämmelser behövs därför inte heller i denna del (se prop. 1972:5 s. 593).

10 Konsekvenser

Regeringens bedömning: De föreslagna ändringarna ger bättre möjligheter att ingripa mot att företagshemligheter sprids och används illojalt, utan att ändringarna inskränker arbetstagarnas möjligheter att påtala och slå larm om oegentligheter i arbetsgivarens verksamhet. Förslagen har ingen effekt på den administrativa börda som statliga regelverk lägger på företagen. De ökade kostnaderna för rättsväsendet som förslagen medför är inte större än att de kan finansieras inom ramen för befintliga anslag.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning (se betänkandet s. 313 f.).

Remissinstanserna: *Regelrådet* godtar utredningens konsekvensutredning. *LO*, *TCO*, *Saco*, *Jusek* och *SJF* ifrågasätter om konsekvenserna för arbetstagarna beaktas och övervägs tillräckligt. Enligt *Åklagarmyndigheten* kan förslagen innebära en viss ökad arbetsbörda för myndigheten. Remissinstanserna har annars inga invändningar mot konsekvensutredningen.

Skälen för regeringens bedömning: De föreslagna lagändringarna innebär huvudsakligen att det kriminaliserade området för angrepp på företagshemligheter utvidgas något. Det är rimligt att anta att detta kommer att leda till anmälning och lagföring av fler fall och därmed en viss men begränsad måltillströmning. Ändringarna kan dock inte förväntas medföra annat än en marginell ökning av arbetsbelastningen för polis, åklagare och domstolar. I dagsläget aktualiseras i rättsväsendet årligen endast ett mindre antal fall av överträdelser av lagen om skydd för företagshemligheter. Inte heller kriminalvården kan antas drabbas av någon märkbar kostnadsökning.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att genomförandet av den föreslagna lagstiftningen inte kommer att medföra annat än marginellt ökade kostnader för rättsväsendet. Dessa bör finansieras inom ramen för befintliga anslag.

Genom de föreslagna ändringarna förbättras möjligheterna att ingripa mot att företagshemligheter sprids och används illojalt. Detta får anses vara positivt för företagets arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga och innovationskraft. Enligt utredningens konsekvensbedömning, som godtas av *Regelrådet*, finns det inget som talar för att förslagen skulle innebära några ökade kostnader för företagen.

Förslagen inskränker inte arbetstagarnas möjligheter att påtala och slå larm om oegentligheter i arbetsgivarens verksamhet.

Förslagen bedöms inte ha betydelse för jämställdheten mellan kvinnor och män.

11 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter

Inledande bestämmelser

1 § Med företagshemlighet avses i denna lag sådan information om affärs- eller driftförhållanden i en näringsidkares rörelse som näringsidkaren håller hemlig och vars röjande är ägnat att medföra skada för *näringsidkaren* i konkurrenshänseende.

Med information förstås både sådana uppgifter som har dokumenterats i någon form, inbegripet ritningar, modeller och andra liknande tekniska förebilder, och enskilda personers kännedom om ett visst förhållande, även om det inte har dokumenterats på något särskilt sätt.

Information om ett förhållande som utgör brott eller annat allvarligt missförhållande är aldrig en företagshemlighet.

Paragrafen innehåller definitioner av ”företagshemlighet” och ”information”.

I första stycket anges att röjandet av företagshemligheten ska vara ägnat att medföra skada i konkurrenshänseende. Detta anses innebära att information om brott och vissa allvarliga missförhållanden inte utgör företagshemligheter. I det nya *tredje stycket* tydliggörs att information om ett förhållande som utgör brott eller annat allvarligt missförhållande aldrig är en företagshemlighet i lagens mening.

Huruvida ett röjande av viss information faller inom lagens tillämpningsområde får liksom hittills avgöras efter läsning av både förevarande paragraf, som pekar ut lagens skyddsobjekt, och 2 §. Den senare paragrafen begränsar tillämpningsområdet ytterligare i situationer då informationen som röjs inte i sig utgörs av ett allvarligt missförhållande etc., men där röjandet sker för att avslöja något som kan anses utgöra ett sådant missförhållande. Det är då inte fråga om något obehörigt angrepp på företagshemligheten, varför lagen på den grunden inte är tillämplig. Inte heller är det fråga om ett obehörigt angrepp om företagshemligheten röjs i enlighet med författning (bet. 1989/90:LU37 s. 35).

För att åskådliggöra denna avgränsning av lagens tillämpningsområde kan som ett exempel nämnas att en anställd vid ett teknikföretag avslöjar att det förekommer korruption i den verksamhet som drivs av ett utländskt dotterbolag. Om avslöjandet gäller enbart information om detta förhållande, är lagen inte tillämplig eftersom förekomsten av korruption aldrig utgör någon företagshemlighet. Detta följer av 1 §. Om den anställde, i syfte att avslöja korruptionen, avslöjar t.ex. affärskontrakt som innehåller information som i och för sig utgör en företagshemlighet enligt förevarande paragraf, kan avslöjandet likafullt falla utanför lagens tillämpningsområde, men då enligt 2 §. Detta eftersom det inte är fråga om något obehörigt angrepp på företagshemligheten, dvs. informationen i affärskontraktet.

Med ”annat allvarligt missförhållande” avses detsamma som i 2 § andra stycket. I förarbetena till den bestämmelsen sägs att det kan röra sig om förfaranden från näringsidkarens sida som – utan att vara krim-

inatiserade – innebär att gällande regler åsidosätts i väsentliga avseenden och som kan medföra ingripanden från det allmännas sida i form av föreskrifter, förbud m.m. Det kan emellertid också handla om företeelser som av annan anledning framstår som klart otillbörliga eller klandervärda. Som exempel nämns att en näringsidkare bryter mot lagregler om arbetsmiljö eller miljöskydd eller på annat sätt utsätter sina anställda eller de kringboende för allvarliga miljörisiker eller att näringsidkaren i strid med marknadsförings- eller livsmedelslagstiftningen tillhandahåller konsumenterna hälsofarliga eller uppenbart otjänliga produkter. I fall av angiven art finns det enligt förarbetena ett starkt allmänt intresse av att förhållandena kan rättas till. (Se bet. 1988/89:LU30 s. 26 f. och bet. 1989/90:LU37 s. 27 f.)

Huruvida information som inbegriper mer bagatellartade missförhållanden som inte utgör brott får avslöjas eller inte avgörs utifrån andra bestämmelser i lagen (se 1 § första stycket och 2 § andra stycket; se även bet. 1989/90:LU37 s. 30).

För att viss information ska omfattas av bestämmelsen måste brottet faktiskt ha begåtts eller den oacceptabla verksamheten ha utövats. Det räcker alltså inte med en misstanke (jfr 2 § andra stycket och bet. 1989/90:LU37 s. 24).

Paragrafen justeras vidare språkligt.

Övervägandena finns i avsnitt 5.

Straff

3 § Den som olovligen bereder sig tillgång till en företagshemlighet ska dömas för företagsspioneri till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

Till ansvar enligt första stycket ska det inte dömas om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

För försök eller förberedelse till företagsspioneri döms det till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap. brottsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straff för företagsspioneri.

I första stycket höjs minimistraffet till fängelse i sex månader för det grova brottet.

En konsekvens av ett minimistraff på fängelse sex månader är att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation kan komma i fråga vid förundersökning vid misstanke om grovt brott (27 kap. 19 § rättegångsbalken).

I första stycket utgår orden ”med uppsåt” eftersom de är överflödiga. Straffansvar förutsätter liksom hittills att gärningsmannen i subjektivt hänseende har uppsåt.

Paragrafen justeras vidare språkligt.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

3 a § Den som olovligen utnyttjar eller röjer en företagshemlighet som han eller hon har fått del av genom att delta i en näringsidkares rörelse till följd av anställning eller uppdrag eller på annan liknande grund ska dömas för olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet till

böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

I ringa fall ska det inte dömas till ansvar. Det ska inte heller dömas till ansvar om gärningen har begåtts senare än två år efter det att deltagandet i näringsidkarens rörelse upphörde.

Till ansvar enligt första stycket ska det inte dömas om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

För försök eller förberedelse till olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet döms det till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap. brottsbalken.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om straff för olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet.

Ett grundläggande krav för att straffansvar enligt paragrafen ska komma i fråga är att angreppet är obehörigt (se 2 §). Av principen om att grundlag har företräde framför vanlig lag följer vidare att bestämmelserna inte ska tillämpas om de kommer i konflikt med meddelarfriheten enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen (se bet. 1989/90:LU37 s. 36 f.).

I *första stycket* föreskrivs straffansvar för bl.a. anställda som olovligen utnyttjar eller röjer företagshemligheter som de har fått lovlig tillgång till i sitt arbete.

Det straffbara förfarandet består i att olovligen utnyttja eller röja en företagshemlighet. Begreppet företagshemlighet definieras i 1 §. Det krävs inte att företagshemligheten tillhör den näringsidkare som driver rörelsen (jfr prop. 1987/88:155 s. 37). Informationen ska däremot hållas hemlig hos denne.

Uttrycken utnyttja och röja har samma innebörd som i 5–8 §§. Med utnyttjande avses således att företagshemligheten används praktiskt i egen verksamhet. Av lagens syfte, att skydda företagets konkurrensförmåga, följer att det ska vara fråga om ett kommersiellt utnyttjande, men det krävs inte att verksamheten går med vinst. Med röjande avses att företagshemligheten avslöjas för någon annan (prop. 1987/88:155 s. 41). Med att utnyttjandet eller röjandet är olovligt avses att det ägt rum utan näringsidkarens uttalade eller tysta medgivande. Huruvida ett sådant medgivande föreligger får bedömas mot bakgrund av omständigheterna i det enskilda fallet (nämnda prop. s. 45).

Det är tillåtet för exempelvis en anställd att som ett led i sin tjänsteutövning använda sig av företagshemlig information. I normalfallet kan det inte vara fråga om ett olovligt röjande om en anställd vid samråd med kollegor hos samma näringsidkare nämner viss företagshemlig information. I vissa fall kan det också vara nödvändigt att vända sig till en utomstående expert och i det sammanhanget upplysa om vissa förhållanden som utgör företagshemligheter.

För straffansvar krävs att samtliga objektiva rekvisit täcks av gärningsmannens uppsåt. Gärningsmannen ska alltså ha uppsåt till utnyttjandet eller röjandet, informationens karaktär av företagshemlighet och till att utnyttjandet eller röjandet är olovligt.

Den personkrets som straffbudet omfattar avgränsas genom kravet på deltagande i näringsidkarens rörelse. Deltagandet ska ha sin grund i en anställning, ett uppdrag eller något annat liknande förhållande.

Personer som är eller har varit anställda hos näringsidkaren kan under normala förhållanden antas uppfylla kravet på deltagande i rörelsen oavsett tjänstgöringstid och typ av arbetsuppgifter. Ett exempel på när kravet på deltagande inte är uppfyllt kan vara när en nyanställd ännu inte tillträtt tjänsten.

När det gäller uppdragstagare och andra funktionärer blir det oftare aktuellt att i en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet väga flera faktorer mot varandra för att kunna avgöra om kravet på deltagande är uppfyllt. Det avgörande är om personen i fråga utför eller har utfört arbete för näringsidkarens räkning under omständigheter som liknar dem som förekommer i ett anställningsförhållande. Särskilt tydligt är så fallet när den arbetspresterande parten har en sådan nära anknytning till företaget att han eller hon är inordnad i organisationen på samma sätt som om ett anställningsförhållande hade förelegat.

Faktorer som talar för att kravet på deltagande är uppfyllt är att det arbete som utförts hör till företagets kärnverksamhet och att arbetsförhållandet har viss varaktighet. Kravet på deltagande är ofta uppfyllt för fristående konsulter som utför arbete för näringsidkarens räkning inom dennes centrala verksamhetsområde. Det kan också vara uppfyllt för personer som har ett förtroendeuppdrag för företaget och för arbetskraft som ställts till näringsidkarens förfogande genom inhyrning eller inlånning från bemanningsföretag, liksom för anställda hos ett konsultföretag som näringsidkaren anlitar. Även delägare som arbetar i företaget får anses delta i rörelsen på det sätt som avses här.

Detsamma gäller för lärlingar, studerande m.fl. som inom ramen för sin utbildning praktiserar på en arbetsplats och där sysselsätts på sätt som liknar det en anställd gör. Andra exempel är personer som medverkar i arbetsmarknadspolitiska program eller sysselsättningsprojekt.

Som exempel på personer som många gånger inte kan sägas delta i rörelsen kan nämnas hantverkare som anlitas tillfälligt för att utföra installationer eller reparationer samt självständiga formgivare, arkitekter eller personer inom reklambranschen som konsulteras för bestämda projekt. Andra exempel är datakonsulter, organisationskonsulter och juridiska ombud som anlitas för enstaka kortvariga uppdrag som saknar samband med näringsidkarens kärnverksamhet. Om ett uppdrag är av mer långvarig eller regelbunden karaktär så att personen i fråga lika gärna hade kunnat vara anställd, talar det däremot för att kravet på deltagande i rörelsen är uppfyllt.

Den arbetspresterande parten ska ha fått del av företagshemligheten på grund av sitt deltagande i rörelsen. Det krävs inte att företagshemligheten har med de egna arbetsuppgifterna att göra. Inte heller krävs att den enskilde uttryckligen har anförtratts företagshemligheten eller att han eller hon har utövat någon form av aktivitet för att få del av den; även den som av en tillfällighet får del av den hemliga informationen kan straffas. Om en anställd aktivt bereder sig tillgång till sådan hemlig information som ligger klart utanför ramen för hans eller hennes arbetsuppgifter, kan handlandet vara att bedöma som företagsspioneri enligt 3 § (se nämnda prop. s. 38 f.). Skulle den anställde däremot få del

av företagshemligheter utan att olovligen ha berett sig tillgång till dem och han eller hon därefter olovligen utnyttjar eller röjer dem, är det fråga om ansvar enligt förevarande paragraf.

Straffskalan överensstämmer med vad som gäller för företagsspioneri. Straffskalan för grovt brott är förbehållen den mest allvarliga brottsligheten. De omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt överensstämmer med vad som gäller för företagsspioneri. Omständigheterna beaktas endast om de omfattas av gärningsmannens uppsåt.

Exempel på omständigheter som talar för att brottet är grovt är att någon systematiskt och i stor omfattning eller under en längre period levererat hemlig information till en utomstående. Ett annat exempel är att gärningsmannen utnyttjat ett särskilt förtroende. Andra omständigheter som talar för att brottet är grovt är att gärningen har ingått som ett led i en brottslighet i organiserad form eller annars präglats av särskild förlagenhet.

Om den tilltalade har drabbats av avskedande eller uppsägning från anställning till följd av brottet, bör detta i skälig omfattning beaktas vid straffmätningen vid såväl brott av normalgraden som grovt brott (29 kap. 5 § första stycket 5 brottsbalken, jfr prop. 1987/88:120 s. 93 och NJA 2005 s. 661).

I *andra stycket* görs två undantag från det straffbara området. Enligt första meningen undantas fall som är att anse som ringa. Ansvar ska inte dömas ut om gärningsmannens handlande vid en samlad bedömning är att anse som ursäktligt eller försvarligt eller gärningen annars inte är straffvärd. En viktig faktor vid den bedömningen är i vad mån det uppkommit någon skada. Informationens art och dess värde för verksamheten, liksom risken för spridning, kan vara sådan att skadan är mycket begränsad. Om en företagshemlighet röjs för en person som inte kan tänkas utnyttja den kommersiellt och inte heller i sin tur föra den vidare, kan gärningen vara att anse som ringa. Så är exempelvis i allmänhet fallet om en anställd berättar om sitt arbete för en nära anhörig och samtidigt i allmänna ordalag lämnar ut hemlig information. Skulle den som mottar informationen ha liknande arbetsuppgifter hos en konkurrent, kan bedömningen bli en annan.

Ett annat exempel på vad som normalt är att anse som ringa fall är att en företagshemlighet avslöjas i samband med ett allmänt informationsutbyte mellan branschkollegor vid en konferens. Vid bedömningen av om ansvarsfrihetsregeln är tillämplig är det också av betydelse vilken ställning gärningsmannen har i verksamheten. Om gärningsmannen har självständiga befogenheter, finns det ofta större anledning att se allvarligt på gärningen.

Utrymmet för att anse en gärning som ringa är i allmänhet större om den har begåtts en tid efter det att anställningen upphörde jämfört med om anställningen fortfarande pågår.

Straffansvaret är enligt *andra stycket* andra meningen avgränsat i tiden. Om ett olovligt utnyttjande eller röjande äger rum senare än två år från det att deltagandet i näringsidkarens rörelse upphörde, blir ansvar enligt paragrafen aldrig aktuellt. Deltagandet får anses ha upphört när personen i praktiken inte längre utför arbete för näringsidkarens räkning i sådan utsträckning att han eller hon kan sägas delta i rörelsen. Vanligen, men

inte alltid, sammanfaller detta med att det anställningsavtal, uppdragsavtal eller motsvarande som ligger till grund för deltagandet upphör.

Den uppställda tidsgränsen är inte avsedd att påverka bedömningen av huruvida det skaderekvisit som återfinns i 1 § är uppfyllt eller inte. Tidsfristen tar alltså bara sikte på straffansvaret enligt förevarande paragraf.

I de fall olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet konkurrerar med en gärning som är straffbar enligt andra bestämmelser, tar första stycket normalt över. Gärningsmannen ska då dömas till ansvar endast enligt lagen om skydd för företagshemligheter. Enligt *tredje stycket* ska det dock inte dömas till ansvar enligt första stycket om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken, något som är fallet när det gäller grovt spioneri (19 kap. 6 §). Detta motsvarar vad som gäller för företagsspioneri och olovlig befattning med företagshemlighet.

I *fyjärde stycket* finns en bestämmelse som innebär att ansvar för försök respektive förberedelse till olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet inträder under de förutsättningar som anges i 23 kap. brottsbalken. Försök eller förberedelse till ett olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemligheter kan ta sig uttryck t.ex. i form av kopiering eller insamling av dokument med företagshemlig information med avsikt att använda den i en egen framtida näringsverksamhet eller lämna ut den till en konkurrent.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1–6.4.

4 § Den som anskaffar en företagshemlighet med vetskap om att den som tillhandahåller hemligheten eller någon före honom *eller henne* har berett sig tillgång till denna genom *en gärning som avses i 3 §* ska dömas för *olovlig befattning med företagshemlighet* till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst fyra år. *Detsamma gäller den som anskaffar en företagshemlighet med vetskap om att hemligheten tillhandahålls, eller tidigare har tillhandahållits, genom ett sådant röjande som avses i 3 a §.*

Om gärningen i första stycket andra meningen är ringa, ska det inte dömas till ansvar. Det ska inte heller dömas till ansvar för en sådan gärning om röjandet som avses i 3 a § har skett senare än två år efter det att deltagandet i näringsidkarens rörelse upphörde.

Till ansvar enligt första stycket *ska det* inte dömas om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straff för den som anskaffar en företagshemlighet som har åtkommit genom brott enligt lagen.

I *första stycket* tilläggs att den som anskaffar en företagshemlighet med vetskap om att den som tillhandahåller hemligheten röjer den i strid med 3 a § kan dömas för olovlig befattning med företagshemlighet. Detsamma gäller om någon anskaffar en företagshemlighet med vetskap om att den i ett tidigare led har röjts i strid med 3 a §. Av 2 § tredje stycket följer att god tro i något led utesluter ansvar. Ett exempel på straffbar gärning är att en utomstående köper företagshemligheten från någon som är anställd hos näringsidkaren.

Det ska inte dömas till ansvar för företagsspioneri eller olovligt röjande av företagshemlighet, om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken (3 § andra stycket och 3 a § tredje stycket). Vidare ska ansvar för olovligt röjande av företagshemlighet inte alls utkrävas om

röjandet är att anse som ringa (3 a § andra stycket). Även i sådana fall kan den som anskaffar företagshemligheten med vetskap om förhållandena emellertid dömas till ansvar enligt förevarande paragraf, eftersom det rör sig om gärningar som avses i 3 och 3 a §§.

I bestämmelsen anges att förbrottet utgörs av en gärning som avses i 3 § ("genom företagsspioneri" enligt hittillsvarande lydelse). Härigenom klargörs att straffansvaret enligt förevarande paragraf även omfattar fall när förbrottet bedöms enligt brottsbalken (jfr 3 § andra stycket).

I *andra stycket*, som är nytt, görs två undantag från det straffbara området. Enligt första meningen undantas sådana ringa fall där förbrottet består i olovligt röjande av företagshemlighet. I likhet med motsvarande undantag enligt 3 a § andra stycket första meningen ska ansvar inte dömas ut om gärningsmannens handlande vid en samlad bedömning är att anse som ursäktligt eller försvarligt eller gärningen annars inte är straffvärd. Så är ofta fallet om förbrottet, dvs. det olovlige röjandet av företagshemligheten, är fritt från ansvar på grund av att gärningen bedöms som ringa. Omständigheterna kan dock vara sådana att det finns anledning att se mer allvarligt på den olovlige befattningen med företagshemligheten än på det röjande av hemligheten som har skett i ett tidigare led. Det bör beaktas vilken skada för näringsidkaren som röjandet av hemligheten har lett till och vilken motsvarande vinning som den som tar emot hemligheten har haft.

Straffansvaret omfattar enligt andra stycket andra meningen inte sådana fall där förbrottet enligt 3 a § andra stycket andra meningen är undantaget från det straffbara området. Om förbrottet äger rum senare än två år från det att deltagandet i näringsidkarens rörelse upphörde, blir alltså inte heller något ansvar enligt förevarande paragraf aktuellt.

Av principen om att grundlag har företräde framför vanlig lag följer att bestämmelserna i första stycket inte ska tillämpas om de kommer i konflikt med reglerna om anskaffarfrihet i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

Paragrafen justeras vidare språkligt och redaktionellt.

Övervägandena finns i avsnitt 6.5.

Skadestånd

5 § Den som gör sig skyldig till brott enligt 3, 3 a eller 4 § ska ersätta den skada som uppkommer genom brottet eller genom att företagshemligheten obehörigen utnyttjas eller röjs.

Paragrafen innehåller bestämmelser om skadeståndsansvar till följd av brottsliga förfaranden enligt lagen.

Även den som begår ett sådant brott som avses i nya 3 a § ska ersätta den skada som uppkommer. Detta överensstämmer med vad som enligt allmänna skadeståndsrättsliga principer gäller vid vållande av skada genom brott. I fråga om de objektiva förutsättningarna för ansvar, se kommentaren till 3 a §.

Det andra ledet i paragrafen ("eller genom att företagshemligheten obehörigen utnyttjas eller röjs") tar sikte på andra åtgärder än sådana som inbegrips i de gärningar som straffbeläggs i 3, 3 a och 4 §§. Även vid ett brott enligt 3 a § kan gärningsmannen alltså vara skadeståndsansvarig för

ett utnyttjande eller röjande som ligger utanför den brottsliga gärningen, t.ex. om någon som gärningsmannen har röjt företagshemligheten för i sin tur utnyttjar den (jfr prop. 1987/88:155 s. 42 och 58).

I subjektivt hänseende krävs uppsåt. Skadeståndsansvaret enligt paragrafen omfattar inte sådana uppsåtliga gärningar som är undantagna från det straffbara området. För ansvar i sådana fall kan i stället någon av lagens övriga skadeståndsbestämmelser gälla.

Övervägandena finns i avsnitt 7.

7 § *Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet utnyttjar eller röjer en företagshemlighet som han eller hon har fått del av genom att delta i en näringsidkares rörelse till följd av anställning eller uppdrag eller på annan liknande grund och under sådana förhållanden att han eller hon insåg eller borde ha insett att företagshemligheten inte fick avslöjas ska ersätta den skada som uppkommer genom förfarandet.*

Om deltagandet i näringsidkarens rörelse har upphört, tillämpas denna paragraf endast om förfarandet ägt rum inom två år från det att deltagandet upphörde och det finns synnerliga skäl.

Paragrafen innehåller bestämmelser om skadeståndsansvaret för bl.a. arbetstagare som i sin anställning har fått del av en företagshemlighet och som obehörigen utnyttjar eller röjer hemligheten.

Skadeståndsansvaret enligt första stycket omfattar den som uppsåtligen eller av oaktsamhet utnyttjar eller röjer en företagshemlighet som han eller hon har fått del av genom att delta i en näringsidkares rörelse till följd av anställning eller uppdrag eller på annan liknande grund. Den personkrets som därmed omfattas motsvarar vad som gäller för straffansvar enligt 3 a §.

Även de objektiva förutsättningarna för ansvar motsvarar i allt väsentligt de som anges i 3 a §. I subjektivt hänseende krävs inte mer än oaktsamhet. Det är t.ex. tillräckligt att personen i fråga borde ha insett att det var fråga om en företagshemlighet.

Skadeståndsansvaret omfattar sådana uppsåtliga men ringa fall som enligt 3 a § andra stycket första meningen är undantagna från det straffbara området. När det gäller andra uppsåtliga förfaranden omfattas de normalt av skadeståndsansvar enligt 5 §. I den mån så inte är fallet kan ansvar komma i fråga enligt förevarande paragraf.

Av andra stycket framgår att skadeståndsansvaret, på samma sätt som när det gäller straffansvar enligt 3 a §, är begränsat till förfaranden som äger rum under den tid som deltagandet i näringsidkarens rörelse fortfarande pågår eller inom två år därefter. Om ett olovligt utnyttjande eller röjande äger rum senare än två år från det att deltagandet i rörelsen upphörde, finns det inte något skadeståndsansvar enligt paragrafen. När deltagandet i rörelsen har upphört gäller frånsatt denna tidsgräns, liksom hittills, att paragrafen endast tillämpas om det finns synnerliga skäl.

Paragrafen justeras vidare språkligt.

Övervägandena finns i avsnitt 7.

Vitesförbud

11 § Den som har angripit en företagshemlighet enligt denna lag kan av domstol vid vite förbjudas att utnyttja eller röja företagshemligheten.

Vitesförbud får dock meddelas endast om ett utnyttjande eller röjande skulle vara obehörigt enligt 2 §.

Talan enligt första stycket förs av den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. *En sådan* talan får föras även i samband med *ett* åtal för brott som avses i 3, 3 a eller 4 §.

Talan om utdömmande av vite förs vid den domstol som i första instans har prövat frågan om vitesförbud. Talan förs av den som har ansökt om förbudet. I samband med *en* sådan talan får talan föras om *ett* nytt vitesförbud.

Den som har överträtt ett vitesförbud får inte dömas till straff för en gärning som omfattas av förbudet.

Paragrafen reglerar möjligheterna att vid vite förbjuda den som har angripit en företagshemlighet att efter angreppet utnyttja eller röja hemligheten.

I *andra stycket* görs det ett tillägg som innebär att talan om vitesförbud får föras även i ett brottmål om ansvar för olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet.

Paragrafen justeras vidare språkligt.

Inlösen m.m.

14 § *Om någon har angripit en företagshemlighet enligt denna lag, får en domstol besluta att en handling eller ett föremål som han eller hon har i sin besittning och som innefattar hemligheten ska överlämnas till den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. Om det finns skäl för det, får domstolen besluta att överlämnandet ska ske mot lösen.*

Kan en handling eller ett föremål som innefattar en företagshemlighet inte utan olägenhet överlämnas enligt första stycket, får *domstolen besluta* att handlingen eller föremålet *ska* förstöras eller ändras eller utsättas för *någon* annan åtgärd som är ägnad att förebygga missbruk.

Ett beslut enligt första eller andra stycket *ska* inte meddelas om ett utnyttjande eller röjande inte skulle vara obehörigt enligt 2 § eller om förverkande eller *någon* annan åtgärd som är ägnad att förebygga missbruk *ska* beslutas enligt 36 kap. brottsbalken.

Talan enligt första eller andra stycket förs av den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. *En sådan* talan får föras även i samband med *ett* åtal för brott som avses i 3, 3 a eller 4 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överlämnande av en handling eller ett föremål som innefattar en företagshemlighet och om vissa säkerhetsåtgärder.

I *fjärde stycket* görs det ett tillägg som innebär att talan om överlämnande eller säkerhetsåtgärder får föras även i ett brottmål om ansvar för olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemlighet.

Paragrafen justeras vidare språkligt.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.

Lagändringen träder i kraft den 1 juli 2014.

De ändrade straffbestämmelserna ska inte tillämpas på gärningar som har begåtts före ikraftträdandet. Inte heller ska de ändrade skadeståndsbestämmelserna tillämpas på skadefall som inträffat dessförinnan.

Övervägandena finns i avsnitt 9.

Sammanfattning av betänkandet Förstärkt skydd för företagshemligheter (SOU 2008:63)

Bakgrund

Sedan lagen om skydd för företagshemligheter (FHL) trädde i kraft för snart tjugo år sedan har förutsättningarna för företagande förändrats i flera avseenden. I dag bygger alltfler företag sin verksamhet på information och kunskap snarare än på traditionell industriell produktion. Kvalificerad forskning och utveckling bedrivs inom en mängd nya samhällsviktiga områden såsom informationsteknik och bioteknik. Teknikens utveckling har medfört att information kan lagras och överföras på helt andra sätt än tidigare. Den internationella konkurrensen har hårdnat på många områden. Dessa faktorer har ökat risken för att svenska företag utsätts för internationellt företagsspioneri. Sverige har också sedan lagen kom till gjort internationella åtaganden som gäller skyddet för företagshemligheter. Mot denna bakgrund har utredningen fått i uppdrag att se över vissa frågor om skyddet för företagshemligheter och överväga om FHL i vissa delar borde ändras och anpassas till utvecklingen (dir. 2007:54, se bilaga 1 [här utesluten]).

Tillämpningsområdet

Uppdraget

Vårt uppdrag har varit att överväga om tillämpningsområdet för FHL har fått en ändamålsenlig avgränsning, varvid de behov som dagens företag har ska beaktas särskilt. Dessutom har uppdraget innefattat att undersöka om lagen i denna del har inneburit ett hinder för anställda att påtala allvarliga missförhållanden på sina arbetsplatser.

Definitionen av begreppet företagshemlighet

Lagens definition av begreppet företagshemlighet är vid och flexibel. I fråga om företagshemligheter som har dokumenterats är den teknikneutral i förhållande till dokumentationssättet.

Det har sagts att kunskapsföretag har särskilda svårigheter att skydda sina företagshemligheter eftersom deras idéer och koncept i betydande omfattning grundas på de anställdas kunskap. Även sådan information som nu nämnts omfattas emellertid av definitionen om även övriga förutsättningar är uppfyllda. Det som i stället torde orsaka särskilda problem för kunskapsorienterade företag är svårigheterna i vissa fall att dra en gräns mellan vad som är företagshemligheter och vad som i stället ska klassas som de anställdas personliga skicklighet, erfarenhet och kunskap. Vi bedömer att en ändring som underlättar en sådan gränsdragning skulle innebära en inskränkning av de enskilda individernas möjligheter att fritt utnyttja sina erfarenheter och sitt kunnande och därmed motverka det samhällsekonomiska intresset av att låta kunskap flöda fritt. Vi tycker inte att en sådan ändring är önskvärd.

Vi bedömer vidare att det inte finns någon annan rimlig eller möjlig lösning än att näringsidkaren får avgöra vilken information som ska vara hemlig och att den faktiskt hålls hemlig. Övriga förutsättningar för att FHL ska bli tillämplig är tillräckliga för att lagen ska skydda endast information som ur objektiv synvinkel är skyddsvärd.

Sammanfattningsvis tycker vi inte att det finns anledning att föreslå några ändringar i definitionen. Däremot anser vi att det finns ett behov av att komplettera definitionen med ett nytt tredje stycke. Vi redogör för detta förslag i nästa avsnitt.

Har lagen inneburit ett hinder?

Frågan om FHL har utgjort ett hinder för anställda att påtala och föra fram i ljuset allvarliga missförhållanden på den egna arbetsplatsen är av flera skäl svår att besvara.

Vi bedömer att lagen i sig inte innebär något sådant hinder. Den skyldighet anställda har att inte avslöja förhållanden på arbetsplatsen hör i stället samman med den lojalitetsplikt som följer av ett anställningsförhållande. Reglerna i 2 § första och andra styckena FHL innebär ett undantag från den tystnadsplikt som anställda har till följd av särskilt avtal därom eller på grund av den allmänna lojalitetsplikten när det gäller sådan information som anges i bestämmelsen, dvs. om sådant som kan misstänkas utgöra brott på vilket fängelse kan följa eller som kan anses utgöra annat allvarligt missförhållande i näringsidkarens rörelse.

På vissa håll finns en kritisk inställning till lagens effekt på anställdas möjligheter att yttra sig. Det är dock svårt att uttala sig om hur omfattande kritiken är eller i vilken utsträckning den baseras på kunskap om vad lagen innebär i detta avseende. En aspekt av detta kan vara att det inte alltid står klart för den enskilde vad som är en följd av FHL och vad som är en följd av avtalade sekretess- och konkurrensklausuler eller den allmänna lojalitetsplikten.

Redan i dag gäller att begreppet företagshemlighet inte omfattar information om ett förhållande som utgör brott eller som annars är från allmän synpunkt oacceptabelt. I förtydligande syfte föreslår vi att det i 1 § FHL förs in ett nytt tredje stycke som innebär att information om ett förhållande som utgör brott eller annat allvarligt missförhållande aldrig är en företagshemlighet.

Vi tycker dessutom att det finns ett behov av att i lagtexten klargöra att lagen inte tillämpas om detta skulle strida mot bestämmelserna om tryck- eller yttrandefrihet i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen. En sådan erinran, som bör föras in i ett nytt stycke i 2 § FHL, är tänkt som en påminnelse till den som ska tillämpa lagen att överväga om det påstådda angreppet är sådant att det faller inom det grundlagsskyddade området.

Straffansvarets omfattning

Uppdraget

Utredningen har haft i uppdrag att analysera om straffbestämmelserna i FHL har getts en ändamålsenlig utformning. I det sammanhanget har vi

haft att särskilt uppmärksamma frågan om straffansvaret bör utvidgas till att omfatta även den som obehörigen utnyttjar eller röjer en företags-hemlighet som han eller hon har fått tillgång till inom ramen för sina arbetsuppgifter. Uppdraget har även omfattat att ta ställning till om straffskalan för brott mot lagen ligger på en lämplig nivå.

Finns det skäl att utvidga straffansvaret?

Den näringsidkare vars företagshemligheter angrips kan drabbas av stora skador. Angrepp på företagshemligheter innebär också en snedvridning av konkurrensen till nackdel även för samhället som helhet. De som arbetar i näringsidkarens verksamhet måste ofta ha tillgång till företagshemligheter för att kunna utföra sina arbetsuppgifter, vilket kan försätta näringsidkare i en sårbar situation. Domen i det s.k. Ericsson-målet visar på brister i dagens reglering. Den gällde bl.a. en anställd som hade tillgång till företagshemligheter i sitt arbete och som lämnade ut dem till en annan person som i sin tur lämnade dem till ryska underrättelseagenter. Åtalet mot den anställde för medverkan till grovt företagsspioneri ogillades medan den som lämnade uppgifterna till agenterna dömdes för grovt spioneri till åtta års fängelse.

Det finns i och för sig bestämmelser i brottsbalken som innebär att anställdas angrepp på företagshemligheter som de har tillgång till i sitt arbete är straffbara i vissa situationer. Bestämmelserna är dock, med något undantag, inte utformade i direkt avsikt att kriminalisera sådana angrepp, utan de är inriktade på andra typer av gärningar. Detta innebär att det ofta kan vara svårt att bedöma om ett visst angrepp på en företagshemlighet är straffbart eller inte enligt brottsbalken. Av rättssäkerhetsskäl är detta givetvis otillfredsställande. Därtill innebär legalitetsprincipen att en extensiv tolkning av straffbestämmelser inte ska göras.

Vi bedömer att det finns behov av att utvidga straffansvaret enligt FHL till att även omfatta vissa obehöriga röjanden och utnyttjanden av företagshemligheter som görs av personer med lovlig tillgång till hemligheten, bl.a. anställda.

En ny straffbestämmelse

Vi föreslår att ett utvidgat straffansvar ska omfatta den som har fått del av en näringsidkares företagshemlighet med anledning av att han eller hon på grund av anställning, uppdrag eller liknande grund har deltagit i näringsidkarens verksamhet. Förutom anställda hos näringsidkaren kommer t.ex. anställda i bemannings- och konsultföretag, s.k. ensamkonsulter, styrelseledamöter och revisorer att omfattas av den föreslagna bestämmelsen.

En sådan person som nu sagts ska alltså kunna straffas om han eller hon olovligen röjer eller i näringsverksamhet olovligen utnyttjar en företagshemlighet som han eller hon har fått del av med anledning av ett sådant deltagande i näringsidkarens verksamhet som nyss angetts. Även försök respektive förberedelse till sådan gärning ska vara straffbart.

I ringa fall ska inte dömas till ansvar för olovligt utnyttjande eller olovligt röjande av arbetsgivarens företagshemlighet. För gärningar som begås efter det att grunden för deltagandet i näringsidkarens verksamhet har upphört ska dömas till ansvar endast om gärningsmannen har agerat

särskilt illojalt eller om gärningen är att bedöma som grovt brott. Med särskilt illojalt agerande avses exempelvis att gärningsmannen har förberett angreppet redan under anställningstiden, att han eller hon har tagit anställningen eller uppdraget etc. i avsikt att angripa företagshemligheter eller att han eller hon har haft en särskild förtroendeställning.

Har gärningen ägt rum sedan mer än två år förflutit från det att grunden för deltagandet i verksamheten upphörde ska ansvar aldrig kunna inträda enligt denna bestämmelse.

Straffet för olovligt röjande och olovligt utnyttjande av företagshemlighet bör vara böter eller fängelse i högst två år. För grovt brott bör straffet vara fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Övriga förslag till ändringar i straffbestämmelserna

Vi föreslår att 4 § FHL ändras så att även den som anskaffar en företagshemlighet från någon som gör sig skyldig till brott enligt den föreslagna nya straffbestämmelsen ska kunna dömas för olovlig befattningsmed företagshemlighet.

Vidare föreslår vi att det i straffskalan för grovt företagsspioneri ska införas ett minimistraff om sex månader. Vi bedömer inte att några andra ändringar i straffskalan är påkallade.

Skadestånd

Uppdraget

Utredningen har haft till uppgift att överväga lagens skadeståndsbestämmelser, bl.a. om bestämmelserna om anställdas skadeståndsansvar ska utvidgas till att omfatta inhyrd personal. Översynen har också omfattat frågan om grunderna för beräkning av skadestånd på grund av överträdelser av lagen, särskilt om det skulle vara bättre att beräkna skadeståndet med utgångspunkt i en fiktiv licensavgift, dvs. enligt den modell som används på immaterialrättens område.

Skadeståndsansvarets utformning och omfattning

Vi bedömer att det saknas tillräckliga skäl att ändra skadeståndsbestämmelsernas struktur så att de utgår från karaktären på angreppet i stället för från angriparens förhållande till näringsidkaren. Vissa ändringar i skadeståndsbestämmelserna bör dock göras, främst på grund av den föreslagna utvidgningen av straffansvaret.

Skadeståndsbestämmelsen i 5 § FHL ska enligt vårt förslag ändras så att den utvidgas till att omfatta även den som gör sig skyldig till brott enligt den nya straffbestämmelsen (3 a §). Vi föreslår att en arbetstagare ska bära skadeståndsansvar enligt FHL för oaktsamt handlande endast om förbandet har ägt rum under pågående anställning. Samma regler ska gälla även för de andra personer som omfattas av den föreslagna nya straffbestämmelsen.

Vi vill framhålla att de personer som – utan att vara anställda hos den näringsidkare som har utsatts för angrepp – omfattas av förslaget till 3 a § i jämningshänseende bör jämföras med anställda, om de befinner

sig i en jämförbar situation som anställda. Ett typexempel på detta är en person som är anställd i ett bemanningsföretag.

Med det förslag till ändring i straffrättsligt och skadeståndsrättsligt hänseende som vi lämnat kommer även styrelseledamöters och revisorers rövanden av företagshemligheter att utgöra sådana angrepp enligt lagen som förutsätts i 8 § FHL. En mottagare som i ond tro utnyttjar eller röjer en företagshemlighet som röjts av en styrelseledamot eller revisor i ett aktiebolag kommer sålunda med stöd av 8 § FHL att kunna förpliktas att ersätta den skada som uppkommit.

Skadeståndets beräkning

Det är varken lämpligt eller möjligt att ersätta 9 § FHL med en regel som föreskriver att skadeståndet ska beräknas med ledning av en skälig ersättning för utnyttjandet av företagshemligheten. Mycket talar för att det redan med den lydelse detta lagrum har i dag finns möjlighet att beräkna skadeståndet utifrån en fiktiv licensavgift för den företagshemlighet som utnyttjats. Med den utformning som 9 § FHL har och de uttalanden som gjorts i förarbetena till bestämmelsen finns det emellertid möjligheter att beakta även andra relevanta grunder vid beräkning av skadestånd. Att skilja ut endast en av dessa grunder och uttryckligen ange den i lagtext skulle ge ett intryck av att denna metod bör äga företräde framför andra alternativa beräkningssätt. Det skulle enligt utredningens bedömning inte heller innebära någon förbättring att, på sätt som föreslagits beträffande de immaterialrättsliga lagarna, ange vissa alternativa beräkningsgrunder i lagtexten. Med hänsyn till detta och till att 9 § FHL i huvudsak förefaller ha fungerat väl i praktiken anser vi att det inte finns skäl att göra någon ändring i den paragrafen.

Bevissäkring

Uppdraget

Utredningens uppdrag i denna del har varit att ta ställning till om bestämmelser om bevisundersökning bör införas i FHL, varvid vi haft att beakta Sveriges internationella åtaganden.

Behövs en bevissäkringsåtgärd vid angrepp på företagshemligheter?

TRIPs-avtalet innebär att Sverige har en skyldighet att tillhandahålla snabba och effektiva interimistiska åtgärder för att bevara bevisning av betydelse för angrepp på företagshemligheter. Utredningen bedömer att det är tveksamt om denna skyldighet kan anses helt genomförd genom nuvarande svensk lagstiftning.

Vi anser att det finns behov av att införa en bevissäkringsåtgärd i FHL. En reglering måste upprätthålla höga krav på rättssäkerheten, särskilt för den som blir föremål för en sådan undersökning.

Regler om en ny bevissäkringsåtgärd bör införas i FHL

Vi föreslår att det i FHL införs regler om en ny bevissäkringsåtgärd. Skyddsåtgärden bör utformas på ett sätt som i stort stämmer överens med

vad som gäller för intrångsundersökning vid immaterialrättsliga intrång. Åtgärden, som bör benämnas bevisundersökning, innebär att domstol efter ansökan kan besluta att undersökning för att söka efter bevis får göras hos den som skäligen kan antas ha angripit en företagshemlighet enligt FHL. Bevisundersökning får göras endast hos den misstänkte angriparen och alltså inte hos tredje man.

Föremål och handlingar som kan antas ha betydelse för utredningen får eftersökas. Undersökningen får dock inte omfatta skriftliga handlingar som omfattas av det s.k. beslagsförbudet i 27 kap. 2 § rättegångsbalken.

Förutsättningar för en bevisundersökning

Den näringsidkare vars företagshemlighet misstänks vara föremål för ett obehörigt angrepp ska ha rätt att framställa yrkande om bevisundersökning. Ett sådant yrkande ska prövas av domstol.

För att en domstol ska bifalla ett yrkande om bevisundersökning fordras att det skäligen kan antas att någon har angripit en företagshemlighet enligt FHL. En bevisundersökning får emellertid beviljas endast om skälen för åtgärden uppväger den olägenhet eller det men i övrigt som åtgärden innebär för den som drabbas av den eller för något annat motstående intresse. För att ett beslut om bevisundersökning ska kunna meddelas måste sökanden ställa säkerhet för den skada som kan tillfogas motparten.

Ett beslut om bevisundersökning ska innehålla uppgifter om ändamålet med undersökningen, vilka föremål och handlingar som får eftersökas samt vilka utrymmen som får genomsökas. Om det behövs ska domstolen också förordna om andra villkor för verkställandet.

Domstolen ska ha möjlighet att meddela beslut om bevisundersökning utan att dessförinnan höra motparten. Förutsättningen för att ett sådant beslut ska få meddelas är att ett dröjsmål skulle medföra risk för att föremål eller handlingar som har betydelse för utredning om angreppet skaffas undan, förstörs eller förvanskas.

Kronofogdemyndigheten ska ansvara för verkställigheten

Ett beslut om bevisundersökning ska verkställas av Kronofogdemyndigheten. Verkställigheten ska ske enligt de villkor som domstolen har föreskrivit och vissa bestämmelser i utsökningsbalken ska tillämpas. Vid verkställigheten får myndigheten ta fotografier och göra film- och ljudupptagningar av sådana föremål som den får söka efter. Myndigheten har också rätt att ta kopior av och göra utdrag ur sådana handlingar som den får söka efter. Myndigheten ska ha möjlighet att anlita biträde av sakkunniga och kan tillåta att sökanden vid undersökningen bistår med upplysningar. Motparten ska ha rätt att tillkalla ett juridiskt biträde.

Begäran om att viss handling ska undantas

Vi föreslår att sökandens motpart ska få möjlighet att begära att en viss handling eller annan dokumentation inte ska lämnas ut till sökanden. En sådan begäran kan framställas om motparten anser att verkställigheten har kommit att omfatta något som bör undantas för att ett utlämnande skulle strida mot proportionalitetsprincipen eftersom handlingen innehåller känslig information, t.ex. om den undersöktes företagshemligheter,

eller för att en skriftlig handling omfattas av beslagsförbudet i 27 kap. 2 § rättegångsbalken. Begäran ska framställas till Kronofogdemyndigheten, som har att omedelbart försegla den dokumentation som är föremål för begäran och överlämna den till den domstol som har fattat beslut om bevisundersökningen. Domstolen ska utan dröjsmål pröva om det finns skäl att inte lämna ut handlingen eller dokumentationen till sökanden.

Myndigheters befattning med företagshemligheter m.m.

Uppdraget

Enligt våra direktiv har nuvarande regler om hur myndigheter ska hantera företagshemligheter påstått ha en återhållande effekt när det gäller näringsidkares benägenhet att initiera en prövning av påstådda angrepp på hans eller hennes företagshemligheter. Utredningen har haft i uppgift att analysera vissa frågeställningar i anslutning till detta och överväga om något kan och bör göras för att komma till rätta med konstaterade problem.

Sekretess och partsinsyn

Enligt vår uppfattning innebär bestämmelserna om sekretess för enskilda affärs- och driftförhållanden att det normalt gäller domstolssekretess för företagshemligheter eftersom det måste anses innebära en avsevärd skada för näringsidkaren om en företagshemlighet röjs. Även när det gäller andra myndigheter gäller normalt sekretess för företagshemligheter. Vi har inte funnit anledning att skärpa sekretessen för företagshemligheter ytterligare.

Normalt råder alltså sekretess för företagshemligheter i domstol och hos andra myndigheter. Den som inte är part i en rättegång men begär att få ut en handling som innehåller en företagshemlighet ska därför normalt få avslag på sin begäran. En part kan däremot i allmänhet inte nekas att få del av uppgifter i ett mål eller ärende. Förvaltningsmyndigheter och domstolar som inte tillämpar rättegångsbalken kan emellertid när en sekretessbelagd uppgift lämnas ut till en enskild ställa upp förbehåll som inskränker den enskildes rätt att lämna uppgiften vidare eller att utnyttja den. De som bryter mot ett sådant förbehåll kan straffas för brott mot tystnadsplikt.

Enligt vår bedömning innebär dessa regler att det redan i dag finns goda möjligheter att skydda företagshemligheter i allmänna handlingar som lämnas ut till en part hos en förvaltningsmyndighet eller en förvaltningsdomstol. Detta gäller t.ex. handlingar som Tullverket lämnar ut till rättighetshavare i vissa fall vid misstanke om att varor utgör intrång i immateriella rättigheter.

Vi anser emellertid inte att det är en framkomlig väg att ändra sekretesslagen så att de allmänna domstolarna får möjlighet att ställa upp förbehåll i samband med att en part får del av en allmän handling med en företagshemlighet.

En ny skadeståndsregel

Vi har funnit att den bästa lösningen i stället är att det i 8 § FHL införs en ny skadeståndsregel som innebär att den som uppsåtligen eller av oaktsamhet utan giltigt skäl röjer eller i näringsverksamhet utnyttjar en företagshemlighet som han eller hon i egenskap av part har fått del av genom beslut av en domstol ska ersätta den skada som uppkommer genom förfarandet. Giltigt skäl att röja uppgiften kan t.ex. vara att den ska utnyttjas i det mål eller andra förfarande som har föranlett domstolens beslut.

Dessutom föreslår vi att det i 8 § första stycket FHL införs ett tillägg så att skadeståndsansvar kan inträda även för den som uppsåtligen eller av oaktsamhet röjer eller i näringsverksamhet utnyttjar en företagshemlighet som han eller hon inser eller bör inse har röjts i strid med ett förordnande eller ett förbehåll som har meddelats med stöd av sekretesslagen.

Förslag till lag om ändring i lagen om skydd för företagshemligheter (1990:409)

Härigenom föreskrivs
dels att 7 § ska upphöra att gälla,
dels att 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 11, och 14 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det i lagen ska införas tio nya paragrafer, 3 a § samt 15–23 §§
av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Inledande bestämmelser

1 §

Med företagshemlighet avses i denna lag sådan information om affärs- eller driftförhållanden i en näringsidkares rörelse som näringsidkaren håller hemlig och vars röjande är ägnat att medföra skada för honom i konkurrenshänseende.

Med information förstås både sådana uppgifter som har dokumenterats i någon form, inbegripet ritningar, modeller och andra liknande tekniska förebilder, och enskilda personers kännedom om ett visst förhållande, även om det inte har dokumenterats på något särskilt sätt.

Information om ett förhållande som utgör brott eller annat allvarligt missförhållande är aldrig en företagshemlighet.

2 §

Lagen gäller endast obehöriga angrepp på företagshemligheter.

Som ett obehörigt angrepp anses inte att någon anskaffar, utnyttjar eller röjer en företagshemlighet hos en näringsidkare för att offentliggöra eller inför en myndighet eller annat behörigt organ avslöja något som skäligen kan misstänkas utgöra brott, på vilket fängelse kan följa, eller som kan anses utgöra annat allvarligt missförhållande i näringsidkarens rörelse.

Som ett obehörigt angrepp anses inte heller att någon utnyttjar eller röjer en företagshemlighet som han eller någon före honom har fått del av i god tro.

Bestämmelserna i denna lag tillämpas inte i den utsträckning det skulle strida mot bestämmelserna om tryck- och yttrandefrihet i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen

Straff

3 §

Den som med uppsåt olovligen bereder sig tillgång till en företagshemlighet *skall* dömas för företagsspioneri till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst sex år. Vid bedömande huruvida brottet är grovt *skall* särskilt beaktas om gärningen har varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

Till ansvar enligt första stycket *skall* dock inte dömas, om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

För försök eller förberedelse till företagsspioneri *skall* dömas till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken

Den som med uppsåt olovligen bereder sig tillgång till en företagshemlighet *ska* dömas för företagsspioneri till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i *lägst sex månader och* högst sex år. Vid bedömande huruvida brottet är grovt *ska* särskilt beaktas om gärningen har varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

Till ansvar enligt första stycket *ska* dock inte dömas, om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

För försök eller förberedelse till företagsspioneri *ska* dömas till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

3 a §

Den som med uppsåt olovligen röjer eller i näringsverksamhet olovligen utnyttjar en näringsidkares företagshemlighet som han eller hon har fått del av med anledning av att han eller hon på grund av anställning, uppdrag eller liknande grund har deltagit i näringsidkarens verksamhet ska dömas för olovligt röjande eller olovligt utnyttjande av företagshemlighet till böter eller fängelse i högst två år. I ringa fall ska inte dömas till ansvar.

Är brott som avses i första stycket grovt, ska dömas till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömande av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen har varit av särskilt farlig art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

Om gärningen har ägt rum sedan grunden för deltagandet i verksamheten upphörde ska dömas till ansvar endast om gärnings-

mannen har agerat särskilt illojalt eller om gärningen är att bedöma som grovt brott. Har gärningen ägt rum sedan mer än två år förflutit efter det att grunden för deltagandet i verksamheten upphörde ska inte dömas till ansvar.

Till ansvar enligt första eller andra stycket ska dock inte dömas, om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

För försök eller förberedelse till olovligt röjande eller olovligt utnyttjande av företagshemlighet ska dömas till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken

4 §

Den som anskaffar en företagshemlighet med vetskap om att den som tillhandahåller hemligheten eller någon före honom har berett sig tillgång till denna genom företagsspioneri *skall* dömas för *olovlig befattning med företagshemlighet* till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst fyra år.

Den som anskaffar en företagshemlighet med vetskap om att den som tillhandahåller hemligheten eller någon före honom har berett sig tillgång till denna genom företagsspioneri *ska* dömas för *olovlig befattning med företagshemlighet* till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst fyra år.

Detsamma ska gälla om den som anskaffar företagshemligheten har vetskap om att den som tillhandahåller hemligheten röjer eller någon före honom eller henne har röjt den i strid med 3 a §.

Till ansvar enligt första stycket *skall* dock inte dömas, om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

Till ansvar enligt första eller andra stycket *ska* dock inte dömas, om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

Skadestånd

5 §

Den som gör sig skyldig till brott enligt 3 eller 4 § *skall* ersätta den skada som uppkommer genom brottet eller genom att företagshemligheten obehörigen *utnyttjas eller röjs*

Den som gör sig skyldig till brott enligt 3, 3 a eller 4 § *ska* ersätta den skada som uppkommer genom brottet eller genom att företagshemligheten obehörigen *röjs eller utnyttjas i näringsverksamhet.*

Den som av oaktsamhet olovligen röjer eller i näringsverksamhet olovligen utnyttjar en näringsidkares företagshemlighet som han eller hon har fått del av med anledning av att han eller hon på grund av anställning, uppdrag eller liknande grund har deltagit i näringsidkarens verksamhet ska ersätta den skada som uppkommer genom förfarandet. Detta gäller dock inte om förfarandet ägt rum sedan grunden för deltagandet i verksamheten upphört.

6 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet *utnyttjar eller röjer* en företagshemlighet hos en näringsidkare som han i förtroende har fått del av i samband med en affärsförbindelse med denne *skall* ersätta den skada som uppkommer genom *hans förfarande*.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet *röjer eller i näringsverksamhet utnyttjar* en företagshemlighet hos en näringsidkare som han *eller hon* i förtroende har fått del av i samband med en affärsförbindelse med denne *ska* ersätta den skada som uppkommer genom *förfarandet*.

8 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet *utnyttjar eller röjer* en företagshemlighet som, enligt vad han inser eller bör inse, har angripits enligt denna lag *skall* ersätta den skada som uppkommer genom *hans förfarande*. Detsamma gäller om någon i annat fall uppsåtligen eller av oaktsamhet *utnyttjar eller röjer* en företagshemlighet som, enligt vad han inser eller bör inse, har röjts i strid med sekretesslagen (1980:100).

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet *röjer eller i näringsverksamhet utnyttjar* en företagshemlighet som, enligt vad han *eller hon* inser eller bör inse, har röjts i strid med sekretesslagen (1980:100) *eller i strid med förordnande eller förbehåll som har meddelats med stöd av den lagen*.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet utan giltigt skäl röjer eller i näringsverksamhet utnyttjar en företagshemlighet som han eller hon i egenskap av part har fått del av genom beslut av en

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken *skall* inte ådömas någon på grund av överträdelse av första stycket.

domstol ska ersätta den skada som uppkommer genom förfarandet.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken *ska* inte ådömas någon på grund av överträdelse av första *eller andra* stycket.

Vitesförbud

11 §

Den som har angripit en företagshemlighet enligt denna lag kan av domstol vid vite förbjudas att utnyttja eller röja företagshemligheten.

Vitesförbud får dock meddelas endast om ett utnyttjande eller röjande skulle vara obehörigt enligt 2 §.

Talan enligt första stycket förs av den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. Sådan talan får föras även i samband med åtal för brott som avses i 3 eller 4 §.

Talan enligt första stycket förs av den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. Sådan talan får föras även i samband med åtal för brott som avses i 3, 3 a eller 4 §.

Talan om utdömande av vite förs vid den domstol som i första instans har prövat frågan om vitesförbud. Talan förs av den som har ansökt om förbudet. I samband med sådan talan får talan föras om nytt vitesförbud.

Den som har överträtt ett vitesförbud får inte dömas till straff för en gärning som omfattas av förbudet.

Inlösen m.m.

14 §

Har någon angripit en företagshemlighet enligt denna lag, kan domstol förordna att en handling eller ett föremål som han har i sin besittning och som innefattar hemligheten *skall* överlämnas till den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. Om det finns skäl för det får domstolen förordna att överlämnandet *skall* ske mot lösen.

Kan en handling eller ett föremål som innefattar en företagshemlighet inte utan olägenhet överlämnas enligt första stycket, får domstol förordna att handlingen eller föremålet *skall* förstöras eller ändras eller utsättas för annan åtgärd som är ägnad att förebygga missbruk.

Förordnande enligt första eller andra stycket *skall* inte meddelas,

Har någon angripit en företagshemlighet enligt denna lag, kan domstol förordna att en handling eller ett föremål som han har i sin besittning och som innefattar hemligheten *ska* överlämnas till den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. Om det finns skäl för det får domstolen förordna att överlämnandet *ska* ske mot lösen.

Kan en handling eller ett föremål som innefattar en företagshemlighet inte utan olägenhet överlämnas enligt första stycket, får domstol förordna att handlingen eller föremålet *ska* förstöras eller ändras eller utsättas för annan åtgärd som är ägnad att förebygga missbruk.

Förordnande enligt första eller andra stycket *ska* inte meddelas,

om ett utnyttjande eller röjande inte skulle vara obehörigt enligt 2 § eller om förverkande eller annan åtgärd som är ägnad att förebygga missbruk *skall* beslutas enligt 36 kap. brottsbalken.

Talan enligt första eller andra stycket förs av den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. Sådan talan får föras även i samband med åtal för brott som avses i 3 eller 4 §.

om ett utnyttjande eller röjande inte skulle vara obehörigt enligt 2 § eller om förverkande eller annan åtgärd som är ägnad att förebygga missbruk *ska* beslutas enligt 36 kap. brottsbalken.

Talan enligt första eller andra stycket förs av den som har utsatts för det rättsstridiga angreppet. Sådan talan får föras även i samband med åtal för brott som avses i 3, 3 a eller 4 §.

Bevisundersökning

15 §

Om det skäligen kan antas att någon har angripit en företags-hemlighet enligt denna lag, får domstolen för att bevisning ska kunna säkras om angreppet besluta att en undersökning får göras hos denne för att söka efter föremål eller handlingar som kan antas ha betydelse för utredning om angreppet (bevisundersökning).

Ett beslut om bevisundersökning får meddelas endast om skälen för åtgärden uppväger den olägenhet eller det men i övrigt som åtgärden innebär för den som drabbas av den eller för något annat motstående intresse.

16 §

Ett beslut om bevisundersökning meddelas av den domstol där rättegång om saken pågår. Om rättegång inte är inledd, gäller i fråga om behörig domstol vad som är bestämt om tvistemål. Vad som sägs i rättegångsbalken om inskränkning av domstols behörighet i fråga om tvist som ska tas upp i annan ordning än inför domstol ska dock inte tillämpas.

En fråga om bevisundersökning får tas upp endast på yrkande av den näringsidkare vars företags-hemlighet har angripits. Om en rättegång inte är inledd, ska

yrkandet framställas skriftligen.

Innan ett beslut om undersökning meddelas ska motparten ha fått tillfälle att yttra sig. Domstolen får dock omedelbart meddela ett beslut som gäller till dess annat har beslutats, om ett dröjsmål skulle medföra risk för att föremål eller handlingar som har betydelse för utredning om angreppet skaffas undan, förstörs eller förvanskas.

I övrigt ska en fråga om bevisundersökning som uppkommer då rättegång inte är inledd handläggas på samma sätt som om frågan uppkommit under rättegång.

17 §

Ett beslut om bevisundersökning får meddelas endast om sökanden ställer säkerhet hos domstolen för den skada som kan tillfogas motparten. Saknar sökanden förmåga att ställa säkerhet, får domstolen befria sökanden från det. I fråga om slaget av säkerhet gäller 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Säkerheten ska prövas av domstolen, om den inte har godkänts av motparten.

I fråga om överklagande av allmän domstols beslut om bevisundersökning och i fråga om handläggningen i högre domstol gäller vad som föreskrivs i rättegångsbalken om överklagande av beslut enligt 15 kap. rättegångsbalken eller, om lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister är tillämplig, vad som föreskrivs i den lagen.

18 §

Ett beslut om bevisundersökning ska innehålla uppgifter om

- 1) vilket ändamål undersökningen ska ha,
- 2) vilka föremål och handlingar som det får sökas efter, och

3) vilka utrymmen som får genomsökas.

Om det behövs, ska domstolen även förordna om andra villkor för verkställandet.

19 §

Ett beslut om bevisundersökning gäller omedelbart. Om ansökan om verkställighet inte har gjorts inom en månad från beslutet, förfaller det.

Om sökanden inte inom en månad från det att verkställigheten avslutats väcker talan eller på något annat sätt inleder ett förfarande om saken mot motparten, ska en åtgärd som företagits vid verkställigheten av bevisundersökningen omedelbart gå åter, i den utsträckning det är möjligt. Det samma gäller om ett beslut om bevisundersökning upphävs sedan verkställighet genomförts.

20 §

Ett beslut om bevisundersökning verkställs av Kronofogdemyndigheten enligt de villkor som domstolen har föreskrivit och med tillämpning av 1–3 kap., 17 kap. 1–5 §§ samt 18 kap. utsökningsbalken. Sökandens motpart ska underrättas om verkställigheten endast om beslutet om bevisundersökning har tillkommit efter motpartens hörande. Myndigheten har rätt att ta fotografier och göra film- och ljudupptagningar av sådana föremål som den får söka efter. Myndigheten har också rätt att ta kopior av och göra utdrag ur sådana handlingar som den får söka efter.

En bevisundersökning får inte omfatta en skriftlig handling som avses i 27 kap. 2 § rättegångsbalken.

21 §

Den som är föremål för en

bevisundersökning och som anser att verkställigheten kommit att omfatta något som bör undantas för att omständigheterna är sådana som avses i 15 § andra stycket eller för att bestämmelsen i 20 § andra stycket är tillämplig, har, om Kronofogdemyndigheten inte medger att undantag görs, rätt att få frågan prövad av domstol.

En begäran om en sådan prövning som avses i första stycket, ska göras hos Kronofogdemyndigheten inom den tid myndigheten bestämmer. Tiden får vara minst två och högst fem dagar från det att protokollet över verkställigheten har hållits tillgängligt för sökanden och motparten.

Kronofogdemyndigheten ska omedelbart försegla den dokumentation som är föremål för begäran och skyndsamt överlämna den till den domstol som har beslutat om bevisundersökningen.

Domstolen ska utan dröjsmål pröva om handlingen ska undantas från undersökningen. Domstolen får förordna om fortsatt verkställighet av beslutet om bevisundersökning genast utan hinder av laga kraft.

I fråga om upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel bestämmer domstolen i vilken form eller på vilket sätt den ska tillhandahållas i målet.

22 §

När ett beslut om bevisundersökning ska verkställas har motparten rätt att tillkalla ett juridiskt biträde. I avvaktan på att biträdet inställer sig får verkställigheten inte påbörjas. Detta gäller dock inte, om

1) undersökningen därigenom onödigt fördröjs, eller

2) det finns en risk att ändamålet med åtgärden annars inte

uppnås.

Vid verkställigheten får Kronofogdemyndigheten anlita det biträde av en sakkunnig som behövs.

Kronofogdemyndigheten får tillåta att sökanden eller ett ombud för sökanden är närvarande vid undersökningen för att bistå med upplysningar. Om ett sådant tillstånd ges, ska myndigheten se till att sökanden eller ombudet inte i större utsträckning än som kan motiveras av verkställigheten får kännedom om förhållanden som kommer fram.

23 §

Fotografier och film- och ljudupptagningar av föremål samt kopior av och utdrag ur handlingar ska förtecknas och hållas tillgängliga för sökanden och motparten.

-
1. Denna lag träder i kraft den
 2. Bestämmelserna i 5, 6 och 8 §§ i dess äldre lydelse gäller fortfarande i fråga om handlingar som har företagits före ikraftträdandet.
 3. Bestämmelsen i 7 § ska fortfarande tillämpas i fråga om handlingar som har företagits före ikraftträdandet.

Efter remiss har yttranden över betänkandet Förstärkt skydd för företags-hemligheter (SOU 2008:63) inkommit från Riksdagens ombudsmän (JO), Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Kam-marrätten i Stockholm, Länsrätten i Stockholms län (numera Förvalt-ningsrätten i Stockholm), Justitiekanslern, Åklagarmyndigheten, Eko-brottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Säkerhetspolisen, Kommerskoll-e-gium, Stockholms Handelskammare, Tullverket, Skatteverket, Krono-fogdemyndigheten, Datainspektionen, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universi-tet, Marknadsdomstolen, Arbetsdomstolen, Bolagsverket, Näringslivets Regelnämnd (NNR), Verket för näringslivsutveckling (NUTEK, numera Tillväxtverket), Verket för innovationssystem (VINNOVA), Konkurrens-verket, Patent- och registreringsverket (PRV), Patentbesvärsrätten, Regel-rådet (N 2008:05), Föreningen Sveriges Kronofogdar, Företagarna, Kom-munala Företagens Samorganisation (KFS), Landsorganisationen i Sve-rike (LO), Svenska Tidningsutgivareföreningen (Tidningsutgivarna), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Yttrandefrihetskommittén (Ju 2003:04), Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco), Jusek, Svenska Föreningen för Industriellt rättsskydd (SFIR), Svenska Fören-ingen mot Piratkopiering (SACG), Svenska Industrins IP Förening (SIPF), Svenska Journalistförbundet (SJF), Svenska Patentombudsforen-ingen (SPOF), Svenskt Näringsliv och Sveriges advokatsamfund.

Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Stock-holms universitet, Grävande Journalister, FöretagarFörbundet, IT&Tele-komföretagen, Läke-medelsindustriföreningen, Publicistklubben, Teknik-företagen, Svenska Föreningen för Upphovsrätt (SFU), Svenska Upp-finnareföreningen (SUF) och Sveriges Informationsförening har beretts tillfälle att yttra sig men har avstått från det.